

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nadja Prosen

**Eksistenčna dilema krščanske demokracije na slovenskih
političnih tleh**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Nadja Prosen

Mentor: red. prof. dr. Janko Prunk

**Eksistenčna dilema krščanske demokracije na slovenskih
političnih tleh**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Zahvala

*Hvala vsem mojim najdražjim za vso podporo in spodbude tekom celotnega študija.
Posebna zahvala mentorju prof. dr. Janku Prunku za uporabne nasvete in strokovno pomoč pri izdelavi diplomskega dela.*

Eksistenčna dilema krščanske demokracije na slovenskih političnih tleh

Krščanska demokracija je vseskozi pomembno vplivala na oblikovanje in razvoj slovenskega naroda in slovenske države. Preko družbeno aktivnih gibanj in kasneje političnih strank je bila vseskozi ena glavnih vzrokov za spremembe, ki so Slovenijo ponesle na pot samostojnosti in neodvisnosti ter na pot sooblikovanja Evropske zveze. Nekoč vodilni stranki, nato vladni stranki krščanskodemokratskih nazorov, sta postali stranki v ozadju, saj sta na zadnjih državnozborskih volitvah leta 2008 prejeli najslabšo podporo državljanov do sedaj. Z namenom odgovoriti na obstoj eksistenčne dileme krščanske demokracije na slovenskih političnih tleh v diplomskem delu preučujemo dejavnike vplivanja na volilno vedênje državljanov. Poleg vpliva vodje, političnega programa stranke in aktivnega članstva, smo se posebej osredotočili na tiste, ki slabijo razvoj in moč krščanske demokracije na Slovenskem, med katere pa smo uvrstili socialno strukturo Slovencev, politično kulturo, medijski vpliv in proces sekularizacije. Tekom raziskovanja in proučevanja navedenih dejavnikov vplivanja in analiz podpore krščanskodemokratskima strankama smo ugotovili, da napovedujejo rahel vzpon strank krščanske demokracije na Slovenskem, kar v prihodnje pomeni verjeten obstoj krščanske demokracije na slovenskih političnih tleh.

Ključne besede: krščanska demokracija, politična stranka, dejavniki vplivanja, volilno vedênje

Existential dilemma of Christian democracy on Slovene political ground

Christian democracy has always had an important influence on the creation and development of the Slovene nation and the Slovene state. Through socially active movements and later political parties, Christian democracy has continuously acted among chief advocates of the changes which led Slovenia towards sovereignty and independence, as well as becoming a co-developer of the European Union. Two leading political parties in the past- later governmental parties of Christian-democratic view- became background parties, as the Parliamentary Elections in 2008 got them the lowest support in the parties' history. This diploma thesis studies impact factors on voting behaviour of Slovene citizens with the intention of providing an insight into existential dilemma of Christian democracy on Slovene political ground. In addition to influence of leaders, party political programme and active membership, we focused on factors which decrease the development and strength of Christian democracy in Slovenia. Among those are the social structure of Slovenes, their political culture, media influence and the process of secularisation. The research and study of the impact factors and analysis of support of the two Christian-democratic parties showed a prediction of a slight rise of Christian-democratic parties in Slovenia, which indicates a possible presence of Christian democracy on Slovene political grounds in the future.

Keywords: Christian democracy, political party, impact factors, voting behaviour

KAZALO

1	UVOD	8
1.1	<i>OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA</i>	8
1.2	<i>NAMEN IN CILJ</i>	8
1.3	<i>HIPOTEZI</i>	8
1.4	<i>METODOLOŠKI DEL IN STRUKTURA</i>	9
2	TEORETIČNA IZHODIŠČA	10
2.1	<i>ZGODOVINSKI RAZVOJ KRŠČANSKE DEMOKRACIJE NA SLOVENSKEM</i>	10
2.1.1	<i>Pojav političnih strank krščanskodemokratskega nazora</i>	10
2.1.2	<i>Slovenski krščanski demokrati in Slovenska ljudska stranka</i>	12
2.1.2.1	<i>Slovenska kmečka zveza</i>	12
2.1.2.2	<i>Slovenski krščanski demokrati</i>	13
2.1.2.3	<i>Delovanje znotraj DEMOS-a</i>	14
2.1.2.4	<i>Ločeno delovanje in hkrati želja po združitvi</i>	16
2.2	<i>POLITIČNI STRANKI KRŠČANSKODEMOKRATSKIH NAČEL DANES</i>	19
2.2.1	<i>Slovenska ljudska stranka</i>	19
2.2.2	<i>Nova Slovenija – krščanska ljudska stranka</i>	20
2.3	<i>DEJAVNIKI, KI SLABIJO RAZVOJ IN MOČ KRŠČANSKE DEMOKRACIJE NA SLOVENSKEM</i>	21
2.3.1	<i>Socialna struktura Slovencev</i>	22
2.3.2	<i>Politična kultura Slovencev</i>	23
2.3.3	<i>Vpliv množičnih medijev</i>	25
2.3.4	<i>Sekularizacija</i>	27
2.4	<i>DRUGI DEJAVNIKI VPLIVANJA NA POLITIKO KRŠČANSKE DEMOKRACIJE</i>	28
2.4.1	<i>Vpliv vodje</i>	29
2.4.2	<i>Vpliv političnega programa</i>	31
2.4.3	<i>Aktivno članstvo</i>	32
3	EMPIRIČNI DEL	34
3.1	<i>ANALIZA VOLITEV SLS IN NSI V DRŽAVNI ZBOR REPUBLIKE SLOVENIJE</i>	34
3.2	<i>ANALIZA PREFERENC SLS IN NSI</i>	37
4	SKLEP	39
5	LITERATURA	42

KAZALO GRAFOV IN TABEL

Graf 3.1: Rezultati volitev v državni zbor RS v obdobju 1990 – 2008 za SLS.....	35
Graf 3.2: Rezultati volitev v državni zbor RS v obdobju 1990 – 2008 za NSi (SKD).....	36
Graf 3.3: Podpora SLS v obdobju sep 2009–feb 2011.....	37
Graf 3.4: Podpora NSi v obdobju sep 2009–feb 2011.....	38

SEZNAM KRATIC

ALKO – Alternativna koordinacija
DEMOS – Demokratična opozicija Slovenije
DeSUS – Demokratična stranka upokoјencev Slovenije
DZ – Državni zbor
JLA – Jugoslovanska ljudska armada
JSZ – Jugoslovanska strokovna zveza
KPS – Komunistična partija Slovenije
LDS – Liberalna demokracija Slovenije
NSi – Nova Slovenija – krščanska ljudska stranka
RS – Republika Slovenija
SDS – Slovenska demokratska stranka
SDSS – Socialdemokratska stranka Slovenije
SDZ – Slovenska demokratska zveza
SFRJ – Socialistična federativna Republika Jugoslavija
SHS – Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev
SJM – Slovensko javno mnenje
SKD – Slovenski krščanski demokrati
SKSG – Slovensko krščansko socialno gibanje
SKZ – Slovenska kmečka zveza
SKZ-LS – Slovenska kmečka zveza – Ljudska stranka
SLS – Slovenska ljudska stranka
SNS – Slovenska nacionalna stranka
SURS - Statistični urad Republike Slovenije
SZDL – Slovenska zveza delovnega ljudstva
ZLSD – Združena lista socialnih demokratov
ZKJ – Zveza komunistov Jugoslavije
ZSKM – Zveza slovenske kmečke mladine
ZSMS – Zveza socialistične mladine Slovenije

1 UVOD

1.1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

V Sloveniji pa krščanska demokracija doživlja negativen trend. Stranki, ki se glede na programska izhodišča smatrata za stranki krščanske demokracije, in sicer Slovenska ljudska stranka oziroma njena predhodnica Slovenska kmečka zveza in Nova Slovenija – krščanska ljudska stranka oziroma njena predhodnica stranka Slovenskih krščanskih demokratov, sta nekoč predstavljali vodilno vlogo v slovenskem političnem prostoru, nato sta sooblikovali vlade RS, danes pa sta postali stranke manjšine, saj sta na zadnjih državnozborskih volitvah leta 2008 doživeli najnižjo podporo volivcev oziroma državljanov. Obe stranki sta namreč izgubili svoje volivce. SLS si je skupaj s Stranko mladih Slovenije priborila le pet mest v DZ, NSi pa ni uspela preseči parlamentarnega praga in je postala neparlamentarna stranka. Vprašanje, ki se v takem stanju ponuja samo po sebi, je vprašanje eksistence krščanske demokracije v Sloveniji, in vprašanje vzroka oziroma dejavnikov vplivanja na volilno vedênje, posebej tistih, ki slabijo moč in razvoj krščanske demokracije na Slovenskem.

1.2 NAMEN IN CILJ

Namen pričujočega diplomskega dela je spoznati krščanskodemokratsko tradicijo na Slovenskem, proučiti obnašanje političnih strank, njihove uspehe in napake ter spoznati nekatere dejavnike, ki vplivajo na stanje krščanske demokracije v Sloveniji. Cilj tega je spoznati in preko vseh preučevanj in analiz priti do sklepa, kje je v prihodnosti mesto krščanske demokracije oziroma strank, ki na slovenskih političnih tleh predstavljajo in zastopajo takšne ideje, vrednote in cilje.

1.3 HIPOTEZI

Številni zgodovinski premiki in dogodki na Slovenskem so povzročili številna nihanja krščanske demokracije na Slovenskem. Trenutno stanje pa me je nagovorilo k preverjanju sledečih hipotez:

H1: Negativen trend deleža v podporo krščanskodemokratskim političnim strankam na Slovenskem vodi k vprašanju eksistence.

H2: Negativna konotacija do krščanske demokracije na Slovenskem je odraz več dejavnikov.

1.4 METODOLOŠKI DEL IN STRUKTURA

V diplomski nalogi, ki je razdeljena na tri večja poglavja, bom za raziskovanje obravnavane teme uporabila več različnih družboslovnih metod analize, in sicer deskriptivno metodo, sekundarno analizo in analizo statističnih podatkov. Za to bom uporabljala naslednje sekundarne vire: knjige, prispevke v zbornikih, časopisne članke, komentarje, intervjuje v časopisih, publikacije političnih strank, javnomnenjske raziskave idr.

V prvem poglavju bom na kratko opredelila temo diplomskega dela. Drugo poglavje bo namenjeno teoretičnemu delu, znotraj tega pa bosta dva vsebinska sklopa, in sicer bom v prvem skozi historični prerez krščanske demokracije na Slovenskem predstavila njene organizacije, zveze, gibanja in politične stranke. Dotaknila se bom njihovega dela, prizadevanj, nekaterih uspehov in napak, ki bi lahko vplivale na volivčevo odločitev. V drugem delu pa se bom osredotočila tako na nekatere dolgoročne kot kratkoročne dejavnike vplivanja, posebej bom izpostavila tiste, ki slabijo razvoj in moč krščanske demokracije, poleg tega pa se bom dotaknila še sedanjega stanja proučevanih dejavnikov.

Tretje poglavje bo namenjeno empiričnemu delu. V prvem delu bom analizirala uradne rezultate vseh volitev v Državni zbor RS, od prvih volitev leta 1990 do zadnjih leta 2008, obeh krščanskodemokratskih političnih strank oziroma njunih predhodnic. Pri vidnih prelomnicah bom potegnila vzporednice z dogodki, ki sem jih proučila v teoretičnem delu, za to bom uporabila primerjalno analizo. Nadalje bom v drugem delu na podlagi že obstoječe in obdelane javnomnenjske raziskave analizirala in proučila podporo strankam SLS in NSi v osemnajstmesečnem obdobju od septembra 2009 do februarja 2011.

2 TEORETIČNA IZHODIŠČA

2.1 ZGODOVINSKI RAZVOJ KRŠČANSKE DEMOKRACIJE NA SLOVENSKEM

2.1.1 Pojav političnih strank krščanskodemokratskega nazora

Pri vzpostavljanju samostojnega političnega življenja na Slovenskem je igralo zelo pomembno vlogo širjenje volilne pravice¹. S tem se je tako v času Avstro-Ogrske kot kasneje v Jugoslaviji večala vključenost slovenske družbe v javno in politično življenje.

Sredi 19. stoletja so se na Slovenskem začele pojavljati prve predhodnice političnih strank, pisano je o spopadih² med mladoslovenci in staroslovenci, ki so že odražali ideološke politične smeri oziroma cepitve med liberalno in konservativno strujo (Fink-Hafner 2001, 80). Leta 1892 se je iz katoliškega političnega društva razvila prva politična stranka krščanskih nazorov Katoliška narodna stranka (Mihelač 1999, 187). V ospredje strankinega programa je postavila demokratizacijo javnega življenja, vključno z zahtevo po uvedbi splošne in enake volilne pravice. Postala je najmočnejša politična sila med Slovenci pod Avstrijo (Prunk 2002, 81). Ta se 27. novembra leta 1905 preimenuje v Slovensko ljudsko stranko (SLS), ki je bila že demokratično organizirana, med njenimi predstavniki so bili duhovniki, kmetje, učitelji, odvetniki, obrtniki, posestniki, zdravniki in drugi. SLS se je 22. septembra 1909, zaradi ideje po razširitvi na vse slovenske dežele, preimenovala v Vseslovensko ljudsko stranko. Ta stranka je v svoj program zajela zahteve po usklajevanju vseh področij družbenega življenja z načeli katoliške vere. Postavljala je zahteve po številnih zakonih v korist kmeta in delavca in zahteve po avtonomiji. Da si je pridobila večinsko vlogo v političnem dogajanju, je bila zasluga dr. Ivana Šusteršiča in dr. Janeza Evangelista Kreka, ki sta vzpostavila mrežo zadrug in posojilnic za pomoč kmetom in delavcem, pa tudi nadškofa dr. Antona Bonaventure Jegliča, dr. Antona Korošca. Njihovo uspešno delo na gospodarskem in socialnem področju je začelo prinašati uspehe tudi v političnem boju. Borijo se za „Zedinjeno Slovenijo“³,

¹ Leta 1860 je pridobilo volilno pravico kmetско prebivalstvo, kar je omogočilo vstop v javno življenje največjemu delu slovenske družbe, leta 1907 mu je z uvedbo splošne in enake volilne pravice sledilo delavstvo, šele leta 1919 pa je volilno pravico pridobila ženska populacija (Fink-Hafner 2001, 104).

² Nasprotni politični smeri in tabora v slovenskem političnem in kulturnem razvoju v šestdesetih in sedemdesetih letih 19. st., predstavnik staroslovencev je Janez Bleiweis, predstavnik mladoslovencev je Fran Levstik.

³ Maja 1984 je bil objavljen narodnopolitični program za združitev vseh hrvaških in slovenskih dežel, imenovan „Program Zedinjene Slovenije“, iz njega so izhajali naslednjih sto let (Prunk 2002, 68–69).

predlagajo „trilateralni memorandum“⁴ in dunajskemu parlamentu predložijo „Majniško deklaracijo“⁵. Po besedah Pavla Ranta je bila krščanska demokracija „prvoborneljica za osnovne pravice in svoboščine slovenskega naroda, obenem pa zvesta in pogostoma gonilna sila združevanja vseh poslancev slovanskega rodu“ (Rant 1990, 17). 29. oktobra 1918 člani SLS ponovno odigrajo pomembno vlogo pri ustanovitvi Države Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki se 1. decembra združi s Kraljevino Srbijo in postane Kraljevina SHS. Stranka, ki se je 6. aprila 1920 ponovno preimenovala v Slovensko ljudsko stranko, je delovala zunaj in znotraj beograjske vlade, vseskozi pa je v ospredje svojega političnega programa postavljala boj za slovensko avtonomijo in zoper diktaturo, tudi „šestojanuarsko diktaturo“⁶, ki formalno prepove vse politične stranke. Takrat je bila razpuščena tudi SLS, ki pa je vseskozi delovala v ilegali preko gospodarskih, socialnih in kulturnih ustanov ter preko razvejane mreže zaupnikov. Že od konca prve svetovne vojne pa so delovali tudi slovenski krščanski socialisti⁷, znotraj katerih je bila pomembna krščansko (sindikalno) strokovna organizacija, imenovana Jugoslovanska strokovna zveza (JSZ) (Prunk 1977, 7–13). Med slovenskim delavstvom so imeli pomembno vlogo, toda znotraj SLS nikoli ne dobijo veljave. V začetku tridesetih let pa v njihovih vrstah zraste nova generacija voditeljev z bolj radikalnimi pogledi, bolj marksistično in revolucionarno usmeritvijo, ki privedejo k politiki ljudske fronte ter posledično k soustanavljanju Protiimperialistične fronte⁸ (Prunk 1977, 86–87). Druga svetovna vojna povzroči Sloveniji, ki so jo zasedali trije okupatorji, veliko žalostnih in negativnih dejstev ter posledic. Novemu državnemu in političnemu sistemu v Jugoslaviji je dajala temeljno podobo komunistična oblast, ki je posnemala boljševiski sovjetski sistem. Komunistična partija je z razlastitvijo in množičnimi poboji ponižala dostojanstva ljudi, obvladovala je vse javno življenje in popolnoma onemogočala demokratično delovanje, delovanje ideološko nasprotnih strank ali gibanj (Prunk 2002, 150–155). Torej lahko v času Jugoslavije govorimo o zatonu krščanske demokracije na Slovenskem, ki pa s pomladjo konec devetdesetih ponovno vzklije.

⁴ Marca 1909 vodja SLS avstrijskemu prestolonasledniku pošlje memorandum, ki opisuje slovenski državnopravni program (Mihelač 1999, 206).

⁵ 30. maja 1917 jugoslovanski poslanski klub, predstavnik dr. Korošec, predložijo izjavo, s katero so zahtevali združitev vseh južnoslovanskih dežel pod habsburškim žezlom (Mihelač 1999, 206; Prunk 2002, 86).

⁶ 6.1.1929 gre za tihi udar kralja Aleksandra, ki razpusti parlament, suspendira ustavo in razglasi v državi osebno diktaturo (Mihelač 1999, 295).

⁷ družbenopolitično gibanje, ki se je razvilo iz krščanskosocialnega delavskega gibanja, in je delovalo na idejah krščanskega socializma.

⁸ Protiimperialistična fronta, poznana pod imenom Osvobodilna fronta (OF), je bila ustanovljena aprila 1941.

2.1.2 Slovenski krščanski demokrati in Slovenska ljudska stranka

V heterogeni Jugoslaviji, kjer je bil združen konglomerat narodov, je bilo za njeno ohranitev potrebno močno vezivo, ki se je skrivalo za parolo bratstva in enotnosti (Tonin 2010, 11). Toda ta se je v osemdesetih letih začelo majati in država je počasi odmirala. S smrtjo zgodovinskih voditeljev revolucije in socialističnega razvoja (Kardelj 1979, Tito 1980, Bakarić 1983) pa je izginil odločilni subjektivni dejavnik. V drugi polovici osemdesetih let so se razgalila še ostra mednacionalna in medrepubliška nasprotja, povezana z gospodarsko krizo (Prunk 2002, 175–178). To je slovenskemu narodu povrnilo upanje. Prišlo je do razmaha v slovenski znanosti in kulturi, na dan so prihajale revije, kot sta Revija 2000 in Nova revija, ki so odražale družbenokritičnost in drugačna stališča do slovenskega narodnega vprašanja. Z izidom 57. številke Nove revije, 18. februarja 1987, pa so Slovenci dobili svoj nacionalni program. Eden ključnih dejavnikov, ki je spodbudil politično akcijo, je bil Odbor za varstvo človekovih pravic⁹ (Tonin 2010, 26-36). S tem se je začela slovenska politična pomlad, ki je ponovno spodbudila slovensko narodno zavest in slovenski družbi pomagala, da je hitreje in z večjo samozavestjo formulirala jasne zahteve po suvereni slovenski državi, spoštovanju človekovih pravic in svoboščin, demokraciji in političnem pluralizmu, vse to pa zapisala in ponovno prebrala 8. maja 1989 v Majniški deklaraciji. Pod njo pa so se podpisali tudi kristjani, zbrani v Slovenski kmečki zvezi in Slovenskem krščanskosocialnem gibanju.

2.1.2.1 Slovenska kmečka zveza

Slovenska kmečka zveza (SKZ) ni nastala kot kontinuiteta predvojnega kmečkega gibanja, združenega pod predvojno SLS, ampak je nastala čisto na novo, je zapisal Ivan Oman (Primc 2008, 137). SKZ je nastala kot posledica ustanavljanja številnih kmečkih društev, živinorejskih društev in drugačnih aktivnih oblik kmetov, ki so se razvijale že v drugi polovici šestdesetih in prvi polovici sedemdesetih let. Nastala so zaradi nezadovoljstva nad takratnim sistemom in z namenom vzajemne pomoči. Konec sedemdesetih let je takratni politični sistem društva in zveze razpustil ter jih prevzel pod svoje organizacijsko okrilje, kar pa kmetom ni ustrezalo, zato je ideja po zvezi ali sindikatu rastla naprej (Primc 2009, 33–47).

Ustanovni zbor SKZ je potekal 12. maja 1988 v polni ljubljanski Unionski dvorani, kjer so priredili javno tribuno z naslovom „Ali mora kmet res le ubogati?“. Zbrali so se ljudje, ki so imeli spoštovanje do slovenske zemlje (Primc 2008, 11). Ljudje, ki so stopili na čelo SKZ

⁹ Prvotno nastal v znak prizadevanja za izpustitev četverice (Janša, Borštner, Tasič, Zavrl), ki je bila obsojena, zaradi javnih objav člankov v reviji Mladina, v katerih kritizirajo ravnanje JLA in njenih vodilnih generalov.

niso bili politično neizkušeni kmetje, ki bi delo na kmetiji čez noč zamenjali s politiko, ampak so bili že izkušeni politiki, ki so imeli za sabo že več desetletna družbena prizadevanja in tudi konkretne rezultate svojega dela (Primc 2008, 19). Vir njihove moči je bil v prepričanju, da delajo nekaj dobrega za narod, državo, za svoj stan. Njihov skupni cilj, ki je bil vsebina programa SKZ, je temeljil na novi agrarni reformi in nacionalnem programu razvoja kmetijstva ter tudi na zahtevah po popravi krivic, ki jih je storila komunistična oblast (Primc 2008, 85). Takrat je bilo večstrankarstvo zakonsko prepovedano, zato je SKZ sprva delovala kot nekakšen kmečki sindikat, formalno v okviru SZDL¹⁰. Zaradi takratnih političnih razmer je bila formalnost takšna, v resnici pa so ljudje slutili, da gre za politično organizacijo. Toda nekateri člani, posebej mladi, niso želeli političnega aktiviranja, zato je SKZ dolgo odlašala s formalno pridružitvijo k organizacijam, zbranih v DEMOS-u, h katerim se je pridružila šele 4. decembra 1989. Poleg tega pa so se glede na število članstva čutili močnejši od drugih. In res so rezultati prvih volitev pokazali, da je SKZ z jasno demokratično in nacionalno vizijo, dobro organiziranostjo na državni in lokalni ravni odločilno prispevala k zmagi koalicije DEMOS, saj so bili najmočnejši po številu delegatov znotraj DEMOS-a. Ne glede na to je ta v vladi¹¹ dobila le enega ministra¹². Veliko nesorazmerje med doseženim rezultatom in vplivom v izvršilni veji oblasti je med člani SKZ vneslo zamero do koalicijskih strank in do mandatarja (Primic 1999, 59). Ti pa za razlog navajajo nestrokovnost članov stranke oziroma izmikanje funkciji nekaterih. Prof. dr. Franc Zagožen (v Primc 1999, 165) navede še eno težavo v DEMOS-u, in sicer neposlus za kmetijske reforme. Stranke naj bi po njegovem mnenju preveč poslušale stroko in se premalo ozirale na realno kmetijsko problematiko. Tako naj bi mnoge neuskkljenosti in neuresničitve programskih obljub SKZ škodile ugledu stranke v javnosti in med njihovim volivci. SLS se 8. decembra 1990 preimenuje v Slovensko kmečko zvezo – Ljudsko stranko (SKZ-LS) ter tako z novim imenom deluje znotraj koalicije DEMOS.

2.1.2.2 Slovenski krščanski demokrati

Vsa leta strankarskega zatišja je katoliška inteligenca delovala in rastla znotraj raznih organizacij in skupin¹³, kjer si je razvijala pogled na človeka, Cerkev in družbo. 10. marca 1989 pa se je zbrala iniciativna skupina, ki 25. aprila 1989 ustanovi Slovensko krščansko

¹⁰ Zapisali v zapisu 1. seje iniciativnega odbora za ustanovitev SKZ in v pravila ob registriranju SKZ.

¹¹ Takrat imenovana Izvršni svet skupščine Republike Slovenije.

¹² Takratni naziv se je glasil predsednik republiškega komiteja za področje, ki ga je pokrival.

¹³ Na teoloških tečajih, Medškofijskem odboru za študente, v reviji Tretji dan, Društvu 2000, Reviji 2000 idr.

socialno gibanje (SKSG). Lojze Peterle je prijatelje in somišljenike vabil v gibanje z besedami: „Krščanska odgovornost za družbo, ta vključuje tudi politično delo“ (Marc 1999, 8). V gibanju so se zbirali zelo različni ljudje, ki pa so izhajali iz osnov krščanskega pogleda na človeka in družbo. Z gibanjem so želeli ponuditi kristjanom možnost za organizirano politično delo, saj so se zavedali, da so kristjani po številu največji del slovenskega prebivalstva, hkrati pa glede na večdesetletno protiversko in proticerkveno delovanje KPS politično zelo obrobni sloj slovenske družbe (Peterle 2004, 117). V samem začetku je bilo tako kot SKZ tudi SKSG v precepu glede delovanja, nekateri so si želeli le politični krožek oziroma gibanje, drugi pa pravo politično stranko. To postane 2. novembra 1989, ko dobi tudi novo ime, in sicer se poimenuje stranka Slovenskih krščanskih demokratov (SKD). V začetku leta 1990 so na organih SKD potrdili Statut SKD in prvi Program SKD, ki izhaja iz demokrščanskih vrednot in načel, za temeljno izhodišče pa postavi človeka kot cilj vsakega kulturnega, gospodarskega in političnega dela. Bistvene vsebinske teme programa so bile človek, družina, narod, narava, demokracija, odgovornost, strokovnost, ustvarjalnost. Prvi kongres pa za predsednika SKD izvolili Lojzeta Peterleta, ki v središče svojega delovanja postavi suverenost Slovenije ter narodno spravo (Marc 1999, 20–21). S temi cilji in načeli se je SKD pridružila DEMOS-u, znotraj katerega je zasedala pomembna in odgovorna mesta.

2.1.2.3 Delovanje znotraj DEMOS-a

Sanje mnogih so s pogovori in napovedmi o prvih demokratičnih volitvah konec osemdesetih postajale vse resničnejše. To je sprožilo intenzivne pogovore o oblikovanju predvolilnih koalicij. Najprej so se politične organizacije konec septembra 1989 povezale v Alternativno koordinacijo (ALKO), ki je zaradi nestrinjanja z idejami o demokratičnih volitvah razpadla. Že oktobra 1989 pa se nadaljujejo pogovori o povezovanju in oblikovanju koalicije opozicijskih političnih organizacij, ki se je uradno ustanovila 27. novembra 1989 kot Demokratična opozicija Slovenije, bolj poznana s kratico DEMOS. Predsednik je postal dr. Jože Pučnik, podpredsednika pa Lojze Peterle in dr. Dimitrij Rupel. Sporazum o skupnem nastopu na volitvah je bil podpisan 8. januarja 1990, podpisnice pa so bile: Socialdemokratska zveza Slovenije, Slovenska demokratična zveza, Slovenski krščanski demokrati, pridruženi člani so bili še Slovenska kmečka zveza, Slovenska obrtniška stranka, Zeleni Slovenije, Sivi panterji (Tonin 2010, 9). DEMOS-ov program je temeljil na državni in nacionalni suverenosti Slovenije ter na zahtevi po parlamentarni demokraciji in pravni državi s tržnim gospodarstvom. Posebno mesto v programu so posvetili tudi narodni spravi in mirnemu

prehodu iz totalitarnega v demokratičen družbeni sistem. Ta program so 17. januarja 1990 v nabito polnem Cankarjevem domu predstavili celotni javnosti (Pesek 2007, 117).

„Gospe in gospodje, nas razganja. Slovenske pomladi se ne da več ustaviti. Pridite na cvetno nedeljo na volišča in si vzemite prihodnost.“ S temi besedami je pred prvimi volitvami volivce nagovoril Lojze Peterle in dodal: „Velikega petka smo doživeli dovolj. Prihaja cvetna nedelja“ (Marc 1999, 26–27). 8. in 22. aprila 1990 so v Sloveniji potekale prve večstrankarske demokratične in svobodne volitve. Stranke, ki so sestavljale DEMOS, so delovale brez proračunskih virov, večina njihovega dela je slonela na prostovoljnem delu članic in članov ter na njihovi finančni pomoči. Potemtakem so bili rezultati volitev presenetljivi, saj so DEMOS-ove stranke premagale stranke na oblasti. Stranki krščanske demokracije pa sta znotraj koalicije dobili največje zaupanje volivcev. Lojze Peterle je komentiral tak rezultat kot logično posledico večletnega zatiranja slovenskih kristjanov, ki so svojo pravo politično preferenco upali izkazati šele v zavetju anonimnosti glasovalnih kabin (v Tonin 2010, 61). Najboljši rezultat na volitvah je nepričakovano dobila SKD, kar je glede na dogovor pomenilo, da ta stranka predlaga mandatarja¹⁴. Mandatar je postal Lojze Peterle, čeprav je sam sprva to mesto želel odstopiti dr. Pučniku oziroma Majcnu. Sledilo je dodeljevanje resorjev velike vladne ekipe¹⁵, ki ni potekalo brez zapletov. Pri nekaterih so bili prisotni osebni interesi posameznikov, drugi so se funkcijam izmikali, drži pa tudi, da DEMOS ni imel dovolj kompetentnih kandidatov za sestavo vlade, zato je Peterle dal prioriteto strokovnosti pred političnostjo. Prvi korak k obljubi DEMOS-a o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije je bil sprejem Deklaracije o suverenosti države RS, naslednji korak pa je pomenil plebiscit¹⁶, ki je potekal 23. decembra 1990 in s katerim so Slovenci z 88,5% jasno podprli slovensko samostojnost. Slovenski pogajalci so tako dobili jasno politično usmeritev in samozavest za delo. DEMOS-ova vlada se nato trudi sprejeti novo denarno enoto, svoje cilje usmeri v zmanjševanje javne porabe in zmanjševanje inflacije, poskrbi za sprejem tako imenovanih osamosvojitvenih zakonov in kasneje tudi nove Ustave RS¹⁷, vseskozi pa se spopada z očitki in problemi, ki jih povzročajo predvsem opozicijske stranke¹⁸. Peterle v času osamosvajanja

¹⁴ Takratni naziv se je glasil predsednik Izvršnega sveta skupščine RS.

¹⁵ Prva vlada RS je bila za današnje razmere zelo velika, poleg predsednika vlade je imela 26 ministrov.

¹⁶ Plebiscit se je skliceval na Zakon o plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti RS, sprejet v začetku decembra 1990, ki je predvideval naslednje vprašanje: „Ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država?“ Ta je določal še, da to postane v šestih mesecih po večinski potrditvi na plebiscitu.

¹⁷ 23. decembra 1991 sprejeta nova Ustava RS, ki vsebuje preoblikovanje trodomne socialistične skupščine v dvodomni parlament – Državni zbor in Državni svet.

¹⁸ Stranke kontinuitete osamosvojitve Slovenije niso videli v smislu popolnega pretrganja stikov z Jugoslavijo. Mile Šetinc, poslanec ZSMS, je javno grozil državljanom, da bodo v primeru odcepitve od Jugoslavije jedli le travo. Janez Stanovnik, predsednik slovenskega predsedstva pred Milanom Kučanom, je poudarjal, da bi bila ločitev Slovenije od Jugoslavije samomor za Slovenijo (Tonin 2010, 131).

tudi veliko potuje in išče podporo slovenski samostojnosti v tujini, posebej pomembna so srečanja in pogovori s papežem Janezom Pavlom II., Helmutom Kohlom, Aloisom Mockom, dr. Erhardom Busekom in drugimi. »Takrat se je šele pokazalo, kako koristno je bilo, da je bil ravno krščanski demokrat predsednik vlade.«, je nekoč dejal Ivan Oman (Primc 1999, 148). Konflikti in napetosti so sestavni del vsakršne vladne koalicije in tudi koalicija DEMOS ni bila izjema. Napetosti so trajale že vse od začetka. Ivan Oman (Peterle 2004, 194) je nekoč rekel, da je DEMOS začel razpadati takrat, ko so bili znani rezultati volitev, saj so nekateri težko sprejeli, da SDZ ni bila prva. Ko je mandatarstvo prevzel Lojze Peterle, spet mnogim članom koalicije ni odgovarjalo. Sledile so kritike na račun ministrskih stolčkov in očitki na račun usmerjanja v klerikalizem, vseskozi je vladala tudi medijska nenaklonjenost, kasneje celo obračunavanje preko medijev, z nastopom gospodarske krize in neenotnosti glede njene preнове pa se je odnos le še zaostрил. Bila so trenja znotraj vladne koalicije in znotraj samih vladnih strank¹⁹, neformalno pa je znano, da so bili tu prisotni še vplivi posameznikov od zunaj, ki so spodbujali k takšnemu razpletu. Konec leta 1991 je sledil razpust DEMOS-a ter predlog po razpisu novih volitev, saj so se člani strinjali, da je DEMOS izpolnil svoje poslanstvo, izpeljal je demokratizacijo, osamosvojitve²⁰ in mednarodno priznanje²¹. Delo koalicije DEMOS in njene vloge v slovenski politiki pozitivno ocenjujejo mnogi, dr. Janko Prunk (Friš 2001, 350) pravi, da je njeno delo vredno uvrstiti prav v zvezdne trenutke slovenske zgodovine, tako po njenem širokem demokratičnem in liberalnem obnašanju kot po njenih rezultatih, dr. Stane Granda (Friš 2001, 364) pa dodaja, da doslej še nobeni slovenski politični skupini ni uspelo uresničiti večjega cilja, kot je samostojna slovenska država.

2.1.2.4 Ločeno delovanje in hkrati želja po združitvi

Po razhodu političnih strank DEMOS-a, zaradi ideoloških in hkrati socialnoekonomskih razhajanj, sta šli vsaka svojo pot tudi ideološko podobni SKZ-LS in SKD. S strani SKZ-LS je bila še vedno prisotna zamera glede števila ministrov ter glede njihovega kmetijskega ministra, ki ga je stranka želela zamenjati, vendar mandatar Peterle za to ni imel posluha. Kot vračilo lahko štejemo konstitutivne nezaupnice s strani SKZ-LS, ki sprva predlaga dr. Ludvika Toplaka, nato pa v dr. Janezu Drnovšku vidi sprejemljivega nadstrankarskega kandidata za predsednika vlade (Primc 1999, 61). S tem pa SKZ-LS naredila prvi odmik od

¹⁹ Primer je razpad SDZ na Ruplovo Demokrasko stranko in Pirnatove Narodne demokrate (Marc 1999,60).

²⁰ 25. junij 1991 – uradna proslava na Trgu republike z razglasitvijo samostojne in neodvisne RS.

²¹ 15. januar 1992 Evropska skupnost prizna slovensko suverenost.

apriorističnega zavezništva s krščansko demokracijo, ki pa se z odstopom²² Ivana Omana s funkcije predsednika še poglobi, ker ga 27. junija 1992 zamenja Marjan Podobnik. Takrat se stranka spet preimenuje v Slovensko ljudsko stranko (SLS). Novo vodstvo SLS stranko tudi oddalji od dolgoletne želje Ivana Omana po združitvi²³, rezultat tega je prestop Ivana Omana v SKD, saj ta to željo goji že od prvih državnozborskih volitev naprej. Ločenost teh dveh strank, ki se sklicujeta na konservativne družbene predstave in krščanski etos, tako ostane. Že decembra istega leta poteka dvoje volitev, predsedniško funkcijo obdrži Milan Kučan, mandatarsko pa dr. Janez Drnovšek. Veliki koaliciji se poleg LDS, ZLSD, SDSS pridruži tudi SKD. Njen predsednik (Peterle 2004, 216) pojasni, da je šla stranka v vlado zato, da ta ne bi bila popolnoma leva, in da ne bi začela rušiti tisto, kar je DEMOS v dveh letih naredil, torej da bi s souresničevanjem skupnega programa prispevali k pomiritvi, stabilnosti in napredku. Ali je bila to strateško dobra ali slaba odločitev, je težko reči, saj je stranka s svojimi ministri za Slovenijo naredila veliko. Od članov, volivcev in analitikov pa je nenehno dobivala očitke, ocenjevali so jo kot napako in jo celo šteli kot izdajo temeljnih vrednot in volivcev (Primc 2009, 102). Mnogi pa za največjo napako SKD navajajo vztrajanje v vladi ne glede na njen podrejeni položaj in ne glede na odstop Lojzeta Peterleta²⁴ s funkcije zunanjega ministra. Sam (Peterle 2004, 245) o tem kasneje zapiše: „Mislim, da je bilo prav, da sem odstopil, a je bilo narobe, da ni šla ven cela stranka.“ In doda: „Večina v tedanjem svetu je menila, da je bolje ostati. Takrat smo omogočili frekvence za radio Ognjišče, TV3 in rekli so, če gremo ven, bo vse izničeno.“ Takrat pa v vladi ne vztraja SDSS, ki zaradi podpore predsedniku Janezu Janši izstopi, kar pa se v naslednjih volilnih rezultatih pokaže kot zelo pozitivna poteza stranke oziroma njenega predsednika. Tudi mnogi SKD so menili, da bi SKD morala zapustiti vlado z SDSS (Peterle 2004, 277). Ves čas mandata pa s strani opozicije, v kateri najmočneje deluje SLS, prihajajo številni očitki na račun dela koalicije, v kateri formalno SKD še vedno ostaja in deluje. Po drugi strani pa SLS, skupaj z SDSS, poda pobudo o skupnem nastopu desnice na lokalnih volitvah, toda do soglasja ni prišlo. Do sklenitve koalicije ni prišlo niti pred državnozborskimi volitvami konec 1996. Janko Prunk (2002, 222) za razlog navede osebno rivalstvo, kar jim je onemogočilo zahtevo po premierskem mandatu, ki bi ga kot koalicija lahko dobili, niso pa ga mogli dobiti kot stranka. Tako je zmagovalna LDS ponovno sestavljala koalicijo z ZLSD, DeSUS, SNS, vendar ji manjka odločilni glas. LDS v svoje vrste

²² Aprila 1992 Ivan Oman napiše odstopno izjavo s funkcije predsednika SKZ, ker meni, da stranke ne more več voditi, saj mu jo drugi jemljejo iz rok (Primc 2009, 101).

²³ Po besedah Omana Marjan Podobnik v SKD tedaj vidi največjega tekmeča v politični areni (Primc 2009, 98).

²⁴ Odstopi, ker ga premier Drnovšek obtoži, da je parafiral Oglejski sporazum brez pooblastila vlade.

na skrivnosten način pridobi manjkajoči glas poslanca iz vrst SKD²⁵, kar je bilo za mnoge nerazumljivo, za samo stranko SKD pa nova črna pika (Marc 1999, 156–157). Vladi celo uspe razbiti pomladni trojček in SLS se vključi v koalicijsko vlado, v kateri jo čaka mesto predsednika DZ RS. Zopet se je izkazalo, da na desnici ni enotnosti in zavesti, posamezniki in stranke ne znajo stopiti skupaj in se odreči lastnim interesom. Po mnenju Staneta Grande (Friš 2001, 355) SLS z vstopom v vlado izgubi lastno identiteto, saj postane le utež na tehtnici, ki išče ustrezno prevlado politične moči. Stranka postane vse šibkejša in sledljiva najmočnejši vladni stranki LDS. Poleti in jeseni 1998 si je takratni predsednik DZ RS dr. Janez Podobnik prizadeval za sprejem resolucije o narodni spravi, vendar mu ni uspelo prepričati svojih koalicijskih poslancev. Tako je Slovenija ostala ena redkih tranzicijskih držav, kjer prenovljeni komunisti in njim sorodne stranke takšne resolucije niso sprejeli, s tem pa se je pokazala še vedno trajajoča ideološka razcepljenost na katoliški in postkomunistični pol (Prunk 2002, 224). SLS izgublja na javnomnenjskih anketah, enako se je dogajalo z SKD. Tu so bila kriva znotrajstrankarska trenja, ki jih niso znali rešiti za zaprtimi vrati, pač pa so o njih razpravljali javno. Tudi splošno stanje v državi je postajalo vse slabše. Obema krščanskodemokratskima strankama je moč padala, zato sta razmišljali, kako ji jo povrniti.

15. aprila 2000 se zgodi že toliko let pričakovana združitev in ustanovitev nove stranke SLS+SKD, ki je zahtevala razpust vlade oziroma izglasovanje nezaupnice in imenovanje začasne vlade (Prunk 2002, 228). Združitev pa ni izpolnila pričakovanj. Po besedah Lojzeta Peterleta (2004, 313) je prišlo le do formalne združitve, ne pa resnične, kar opiše z besedami: „Imeli smo zelo različne predpostavke in izhodišča. Mi smo se združili z željo, da povežemo in okrepimo sile, oni pa so ob čedalje slabšem mnenju javnosti iskali možnost za preživetje. Mi smo se združevali strateško, oni pa pragmatično.“ Ivan Oman (Primc 2009, 107) opiše, da je bila združitev bolj podobna boju kot združevanju. Tudi kasneje pri imenovanju predsednika in izbiranju imena nove stranke so nastajali konflikti, ponovno predvsem zaradi osebnih interesov. Na koncu je bil za predsednika izvoljen prof. dr. Franc Zagožen, ime pa so izbrali glede na kratice. Vladno funkcijo, s pomočjo dveh poslank²⁶ prejšnje vladne koalicije, je v zelo slabem finančnem stanju za pol leta prevzel pomladni blok. Predsedoval ji je dr. Andrej Bajuk. Dodelitev ministrskih mest je ponovno vnesla medstrankarska in znotrajstrankarska trenja ter zamere. Že mesec dni po imenovanju nove vlade se je zgodilo novo prelomno dejanje poslancev SLS+SKD, pri glasovanju za ustavni zakon, ki naj bi uveljavil

²⁵ Ciril Pucko izstopi iz poslanske skupine SKD in podpre za mandatarja Janeza Drnovška (Marc 1999, 156).

²⁶ Dr. Andreja Bajuka sta za mandatarja, šele na javnem glasovanju, podprli Eda Okretič Salmič in Polona Dobrajc (Peterle 2004, 314).

proporcionalni volilni sistem, so ti zanj glasovali, čeprav je bil dogovor ob združitvi strank drugačen. Takratna podpredsednika združene stranke dr. Bajuk in Peterle sta vztrajala pri uveljavitvi referendumске volje državljanov, ki so odločili v korist večinskega volilnega sistema in katerega veljavnost je potrdilo tudi ustavno sodišče. Teden po glasovanju sta izstopila iz združene SLS+SKD, še vedno pa delovala znotraj vlade. 4. avgusta 2000 sta ustanovila stranko z imenom Nova Slovenija – krščanska ljudska stranka (NSi). V novo stranko sta pritegnila večino aktivistov in članov bivše SKD. V SLS+SKD pa je ostala večina nekdanjih članov SLS. Tako jeseni 2000 na volitvah v DZ RS konservativni krščanskodemokratski tabor zopet nastopi razcepljen z dvema strankama, in sicer SLS+SKD in NSi. Obe stranki se odrežeta precej slabše kot na zadnjih volitvah, saj volivci ponovno delitev razumejo kot nezvestobo demokratičnim načelom.

2.2 POLITIČNI STRANKI KRŠČANSKODEMOKRATSKIH NAČEL DANES

Zgodovinska dejstva so delovala v smeri, da danes v Sloveniji še vedno lahko govorimo o obstoju krščanske demokracije. Slovenska ljudska stranka in Nova Slovenija – krščanska ljudska stranka nosita v svojem programu poudarke načel krščanske demokracije.

2.2.1 Slovenska ljudska stranka

Slovenska ljudska stranka (SLS) je stranka z najdaljšo zgodovino med vsemi strankami v Sloveniji, tako pravijo njeni člani, in sicer zato, ker je pravna naslednica zgodovinske Slovenske ljudske stranke, ki je bila kot Slovenska kmečka zveza prva ustanovljena demokratična politična stranka po drugi svetovni vojni, o kateri pa smo več že izvedeli. Ustavili smo se pri grenki združitvi SLS, ki jo je vodil Marjan Podobnik, z SKD in nastanku SLS+SKD, katere krmilo je prevzel dr. Franc Zagožen in iz katere so se odcepili nekateri poslanci in večina članov bivše SKD. Tako na parlamentarnih volitvah leta 2000 SLS nastopi kot združena SLS+SKD, rezultat pa poslabša za skoraj 10%. SLS po porazu na volitvah izbere novo vodstvo, krmilo stranke, po mnenju nekaterih le formalno, prevzame Franc But, saj naj bi vse niti iz ozadja še vedno vlekla Podobnikova struja. Zadnje preimenovanje in ponoven nastanek Slovenske ljudske stranke, kakršno poznamo danes, je bilo sprejeto na kongresu stranke v Murski Soboti januarja 2002. Franc But stranko razmeroma dobro popelje na lokalne volitve 2002, vendar ga kljub temu leta 2003 na kongresu na predsedniški funkciji zamenja dr. Janez Podobnik. Ta na volitvah v Evropski parlament stranki ne priskrbi

nobenega evropskega poslanca, na državnozborskih volitvah leta 2004 pa na čelu SLS še poslabša rezultat. Edina svetla točka SLS so lokalne volitve, kjer je SLS vsakokrat med najuspešnejšimi političnimi strankami. Novembra 2007 na kongresu stranka sprejme nov Program SLS, predsedniško mesto pa prevzame Bojan Šrot, več mandatov uspešen celjski župan. Zanimivo je, da ta kongres obišče mnogo vodilnih mož slovenskih podjetij in družb, zaradi česar so SLS mediji hitro povezovali s tajkuni in jo poimenovali kar „stranko kapitala“ (24ur.com 2007). Ker Bojan Šrot ni uspel uresničiti napovedi o preboju SLS na sam slovenski politični vrh, je predčasno prepustil predsedniško funkcijo in jo na kongresu maja 2009 predal mag. Radovanu Žerjavu, nekdanjemu ministru za promet. Ta stranko ponovno vrača na prvotne tire, želi slovenskega kmeta potegniti iz krize. Sam pravi, da kmetje dobijo premalo, potrošniki pa plačujejo predrago hrano, torej se na tej poti denar nekje izgubi (Delo 2009). Želi se distancirati od drugih desnih strank, iz SLS pa zgraditi žlahtno konservativno stranko (siol.net 2011). Ali mu bo to uspelo, pa bodo pokazale naslednje parlamentarne volitve.

2.2.2 Nova Slovenija – krščanska ljudska stranka

Nova Slovenija – krščanska ljudska stranka (NSi) je nastala nekaj mesecev po tem, ko sta se po dolгих letih prizadevanj združili takratni vladna SLS in opozicijski SKD. Razlog za nastanek nove stranke, ki je posledično vplivala tudi na razpad združene stranke, je bilo glasovanje poslancev SLS+SKD glede ustavnega zakona. Takratna podpredsednika združene stranke dr. Bajuk in Peterle sta, zaradi neupoštevanja dogovora in referendumске volje državljanov, izstopila iz SLS+SKD in 4. avgusta 2000 v polni dvorani Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije v Ljubljani ustanovila novo stranko, Novo Slovenijo – krščansko ljudsko stranko. Njen predsednik je postal dr. Andrej Bajuk.

Dva meseca kasneje je NSi samostojno nastopila na parlamentarnih volitvah in prejela 8,66% podporo in tako dobila osem poslancev v DZ RS, ki so sestavljali del opozicije takratne vlade pod vodstvom LDS. Skupaj z SDS je nadaljevala usklajeno opozicijsko politiko, s katero so med drugim zahtevali povečanje stopnje demokracije v Sloveniji, pluralnost medijev, enakopravnejšo zastopanost koalicije in opozicije v podjetjih in evroatlantskih institucijah ter pravično razdelitev premoženja nekdanjih družbeno-političnih organizacij. Leta 2004 je na prvih volitvah v Evropski parlament zmagala in tako dobila dve poslanski mesti v Evropskem parlamentu, ki sta zapolnili mesti v Evropski ljudski stranki. V jeseni 2004 si je na parlamentarnih volitvah z rezultatom 9,1% prislužila devet poslanskih mest v DZ in skupaj z

SLS, SDS in DeSUS sestavila vladno koalicijo. NSi je v Vladi RS prevzela štiri odgovorna ministrstva: Ministrstvo za finance RS, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve RS, Ministrstvo za pravosodje RS ter Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo RS. Stranka vseskozi deluje v okviru programa, ki je glavno vodilo pri ustvarjanju zakonskih pobud in predlogov stranke. Odgovorno je delovala na nacionalni kot tudi na lokalni ravni. Redno se je vključevala v vse referendumске kampanje, na rednih volitvah pa je vedno izpostavila svoje kandidate za odgovorna mesta. Kljub velikim zaslugam je na državnozborskih volitvah leta 2008 dosegla le 3,4% podporo in tako ni prestopila volilnega praga. Po razglasitvi rezultatov je z mesta predsednika NSi odstopil dr. Andrej Bajuk, ki mu mnogi pripisujejo največjo odgovornost za strankin poraz. Izvršilni odbor NSi je kmalu na mesto predsednice imenoval Ljudmilo Novak, ki to funkcijo opravlja še danes. Kot zunajparlamentarna stranka nima enakovrednega položaja z drugimi parlamentarnimi strankami, zato je boj za obstoj težji, vendar si z odmevnimi akcijami prodornega podmladka, organizacijo Zborov za vrednote in drugimi podobnimi projekti, ki jasno izražajo stališča stranke, ponovno skuša pridobiti zaupanje ljudi. Ali ji bo to uspelo, bo jasno naslednje leto.

2.3 DEJAVNIKI, KI SLABIJO RAZVOJ IN MOČ KRŠČANSKE DEMOKRACIJE NA SLOVENSKEM

Politični analitiki odnos javnosti do posamezne politične stranke ocenjujejo glede na javnomnenjske raziskave ali glede na rezultate volitev. Ti so odvisni predvsem od volilnega vedênja, ki se oblikuje na podlagi dolgoročnih dejavnikov, ki odražajo informacije o politični stranki in so na voljo že pred začetkom kampanje, in kratkoročnih dejavnikov vplivanja, ki pa se nanašajo bolj ali manj na čas kampanje. Možni so številni načini povezovanja dejavnikov, različna razmerja med njimi, ki pa na koncu oblikujejo konkretno volilno odločitev volivca (Box-Steffensmeier in Kimball v Klavora 2009, 20). Odnos Slovencev do politične stranke in njegovo volilno vedênje na dan volitev je torej odvisno od mnogih dejavnikov. Dejstvo pa je, da tega ne moremo nikoli v celoti pojasniti, saj to področje postaja vedno bolj kompleksno. Krščanska demokracija v Sloveniji, glede na podporo in zaupanje strankam SLS in NSi, izgublja in se slabi. Zato se v nadaljevanju sprašujem in raziskujem dejavnike, ki vplivajo na volilno vedênje, še posebej se bom osredotočila na tiste, ki slabijo razvoj in moč krščanske demokracije na Slovenskem

2.3.1 Socialna struktura Slovencev

Evans (v Klavora 2009, 22) je eden izmed mnogih družboslovnih raziskovalcev, ki trdi, da so politične misli in odločitve družbeno okarakterizirane, pogojene z družbeno skupino in družbenim razredom, ki jim skozi življenjska obdobja pripada posameznik. V splošnem lahko rečemo, da je volilno vednje pogojeno s socialna struktura prebivalstva v neki državi.

V 19. in v začetku 20. stoletja se je na Slovenskem socialna struktura prebivalstva in posledično družbenoekonomski položaj prebivalcev zelo hitro spreminjal. Sprva je prevladoval primarni²⁷ sektor, sektor tistih, ki so živeli od lastnega dela. Iz podatkov popisa prebivalstva 1921 je zabeleženo, da je bil delež kmetov dobrih 63%, industrijskih delavcev dobrih 16%, trgovcev pa dobrih 8%. To je bilo obdobje, ko je bil katoliški politični tabor zelo močan. Obstajale so cepitve med mestom in podeželjem, prekrivajoč se s tem pa je bilo zaznati tudi cepitve na konservativni in liberalni del (Fink-Hafner 2001, 96–97). Takrat so se začela ustanavljati gibanja, zametki prvih političnih strank, ki so v Sloveniji nastajale iz zelo različnih organizacijskih virov in družbenih gibanj. SKZ je nastala z mobilizacijo kmetov, delavcev in obrtnikov, saj se je stranka sprva predstavljala kot razredna oziroma stanovska. SKD je nastala iz več skupin, del iz opozicije staremu režimu, drugi pa z mobilizacijo katoliškega ljudstva (Fink-Hafner 2001, 183). S preходом Slovencev v Jugoslavijo, v nov samoupravni komunistični sistem, je prišel čas modernizacije in industrializacije, prišlo je do policentričnega regionalnega razvoja ločeno na območja urbanizacije, prehodna območja in območja deagrarizacije (Klemenčič 2003, 1–2). Takrat se je meja med mestom in podeželjem skoraj zbrisala, posledično tudi meja med konservativci in liberalci. To diferenciacijo je spremljala rast sekundarnega²⁸ sektorja, vzpostavljale pa so se že gospodarske dejavnosti. Prišlo je do hitrega upada deleža kmečkega prebivalstva, tudi zaradi odtujitve zemlje kmetom. Po osamosvojitvi Slovenije so se ti procesi le še poostri, posebej zaradi potrebnih družbenih reform in razvoja tehnologije. K temu pa pripomoreta še razvoj prometne infrastrukture in hitra motorizacija, ki dnevnim migrantom omogoči hitrejši dostop do delavnih mest. Poleg nove oblike tako imenovanih polkmetov, se razvijejo nove dejavnosti znotraj terciarnega²⁹ in kvartarnega³⁰ sektorja, ki zaposlujejo vedno večji delež slovenskega prebivalstva. Podatki kažejo, da je primarni sektor zaposloval le še 13,6%, sekundarni sektor 40,9%, terciarni sektor 22,4% in kvartarni sektor 23,1% prebivalstva (Klemenčič 2003, 2–11). Danes smo priča

²⁷ Gre za dejavnosti v kmetijstvu, ribištvu, lovu.

²⁸ Gre za industrijske, materialno-predelovalne dejavnosti.

²⁹ Gre za nudenje nematerialnih storitev, kot so obrt, trgovina, transport, bančništvo, zavarovalništvo ipd.

³⁰ Gre za bolj intelektualne dejavnosti na področju kulture, prosvete, znanosti, socialnega skrbstva, šolstva, informatike, državne uprave, politične organizacije.

zmanjševanju delež aktivnega kmečkega prebivalstva, ki je zdrsnil pod 5% in krepitvi terciarnega ter kvartarnega sektorja z visoko kvalificiranim prebivalstvom, kar pa prinaša vse številčnejšo novo socialno skupino nezaposlenega prebivalstva. Poleg tega je potrebno izpostaviti še skladnost teritorialne porazdeljenosti in strukture političnih orientacij volivcev, ki jo poudarjajo nekateri raziskovalci. Kropivnik (1998, 180) tako za bolj krščanskodemokratsko regijo označi redko poseljena, agrarna in slabše razvita območja.

Iz zgornjih navedb bi lahko sklenili, da število volivcev krščanskodemokratskih političnih strank, glede na redko poseljene podeželska območja in zmanjševanje deleža kmečkega ter delavskega stanu, upada. Vendar so bili narejeni premiki s strani strankarskih pozicij. Kot prvo, SLS in NSi širita svoj volilni bazen na sredino, kar je razbrati iz pogostih izjav njihovih predstavnikov, ki govorijo o „moderni krščanskodemokratski“³¹ poziciji in o stranki „desne sredine“³². Kot drugo pa je zaznati mnoge selitve tako storitvenih dejavnosti kot tudi urbanega mestnega prebivalstva na obrobje mest, kar odraža, da se človek vrača nazaj k naravi in naravnim vrednotam. Klemenčič (2006, 2) govori o aktivnem, razvojno naravnem odnosu, v katerem se mestno prebivalstvo začinja zanimati za kakovosti, ki jih nudi podeželje, gre za področja bivanja, družbenih odnosov in rekreacije. S tem se nadaljuje in potrjuje trditev Halfacreeja (v Klemenčič 2006, 3), ki pravi, da so prostorski učinki sodobnega kapitalizma usmerjeni v odstranjevanje starih geografskih razmejitev in meja, ki so bila nekdaj smatrana za značilno podeželske in mestne. Tudi obnašanje in mišljenje ljudi na podeželju in v mestu se spreminja in je vse bolj oddaljeno od tradicionalnega dožemanja. Slovensko podeželje se torej po besedah Klemenčiča (2006, 7) razvija v kulturno pokrajino dinamične moderne družbe, ki ji nudi kakovostno življenje ter stik s kulturno pokrajino in naravnim okoljem. Skladno s tema dvema ugotovitvama lahko rečemo, da političnih cepitev, kakršne smo poznali v slovenski preteklosti, ne poznamo več. Posledica tega je tudi politični vidik, ki potemtakem lahko pomeni vse večje zanimanje dinamičnega modernega človeka na podeželju ali obrobju za moderno krščanskodemokratsko politično opcijo.

2.3.2 Politična kultura Slovencev

Politično kulturo teoretiki obravnavajo v širšem antropološkem smislu ali v ožjem oziroma politično-sociološkem smislu. Najpogosteje jo sprejemamo in dojemamo kot jo teoretiki razlagajo v širšem smislu, in sicer v smislu političnega obnašanja (politikov, političnih strank,

³¹ Iz izjave predsednice NSi (Demokracija, 2011).

³² Iz intervjuja s predsednikom SLS (Roglič in Poglajen, 2011).

volivcev), ki je kot jedro politične prakse odvisno od ravni politične razgledanosti in obveščenosti, javnega mnenja, političnega bontona, tradicije, retorike, demokracije, medijev, politične propagande, marketinga itd. (Macura in Stanič 1992). Južnič pa jo pojasni kot „celotno znanje o politiki in političnem, to so stališča do politike in v politiki, to je politična ideologija, to so politične razvedbe in razgledbe in politično vedênje v najširšem pomenu te besede“ (Južnič 1989, 12).

V slovenskem prostoru smo pogosto priča negativnemu odnosu do politike in političnega. Med ljudmi namreč prevladuje mnenje, da politika prepira ljudi, da je umazana in pokvarjena ter da sami ne morejo vplivati na politične odločitve³³. Odraz tega je apatija³⁴ do vključevanja v politično soodločanje, pa naj gre za mlade ali stare. Lahko bi potrdili mnenje Janeza Juhanta, ki pravi, da pogosto nastane občutek, da je politika sama sebi namen in da se v njej človek pogosto izgubi (Macura in Stanič 1992, 37). Toda tudi takšna stanja, dejanja in mnenja so del politične kulture. Politolog Igor Lukšič (2006, 10) namreč opozarja, da politična kultura vedno obstaja, tudi ko smo sami skeptični, da je ni, saj je apatičnost oziroma odklonilni odnos do nečesa ravno tako del politične kulture nekega naroda. Vprašamo pa se lahko, zakaj je pri Slovencih negativen odnos do politike in političnega tako močan. Janez Kolenc (2002, 12) navaja, da so politično kulturo Slovencev oblikovale nestabilne družbenozgodovinske okoliščine, dogodki, ki so se zasedrali v osebno, socialno, politično in narodno zavest Slovencev, poleg tega pa tudi gospodarske krize in naravne katastrofe. Slovenski narod je bil mnogo let razdeljen med različne države, politične sisteme, preživel je številne vojne, različna kršenja človekovih pravic, migracije, zaznamovale so ga velike in skokovite družbene in politične spremembe idr. Danes se ponovno nahajamo v obdobju številnih sprememb, napovedujejo se številne socialne, gospodarske, zdravstvene in druge reforme. Ves čas smo torej priča veliki nestabilnosti političnega sistema v Sloveniji, kar se odraža v nestabilnosti naše politične kulture. To velja še posebej za katoliški tabor, ki je bil ves čas, zaradi svoje religioznosti in domnevne desničarske usmerjenosti, stigmatiziran ali za vladajoči režim celo nevaren. Politika je bila desetletja namreč „privilegij levih, naprednih“, predvsem pa proticerkvenih oziroma protiklerikalnih. Zato je bil med njimi še pogosteje prisoten strah in nesamozavest, ki se odražata še danes (Granda v Friš 2001, 355). Vse te zgodovinske okoliščine so, poleg delovanja subjektivnih agentov politične socializacije³⁵ in

³³ Skoraj 80% ljudi meni, da se jih ne tiče in nimajo nobenega vpliva (Toš v SJM 2007).

³⁴ Povprečno 5% ljudi se zanima za politiko, delno 30%, popolnoma nič pa skoraj 20% (Toš v SJM 2007, 11).

³⁵ Socializacija – nastajanje, učenje in prenašanje določenega družbenega načina življenja.

inkulturacije³⁶, vplivale na osebni, socialni in politični razvoj narodnega značaja Slovencev. Poleg tega pa je tudi v politiki vzor eden glavnih oblikovalcev splošnega mnenja državljanov. Torej nas ne čudi, da zaupanje v politiko in njene institucije iz dneva v dan pada, če do državljanov vsakodnevno prihajajo informacije o novih koruptivnih in klientalističnih dejanjih naših političnih in gospodarskih predstavnikov. Vse nižja udeležba na volitvah je ena od posledic nezaupanja državljanov. Hubert Požarnik (Macura in Stanič 1992, 27) namreč pravi, da je najpomembnejši znak in sestavni del politične kulture v demokraciji prav participacija, saj si politične demokracije, ki naj služi razvijanju, utrjevanju in varovanju demokracije, danes ne moremo zamisliti brez aktivnega sodelovanja državljanov. Politična participacija je torej nujno potrebna za demokracijo, saj v ljudeh sprošča spontanost, samoodgovornost, soodločanje, nadzor birokratskih struktur. S takšno odgovornostjo in zavestjo bi morala delovati politična kultura vsakega državljana. A, glede na potek dogajanj v Sloveniji, bomo stabilno politično kulturo še nekaj časa čakali, saj je prav stabilen politični sistem predpogoj za stabilno politično kulturo.

2.3.3 Vpliv množičnih medijev

Popolnoma drži, da množični mediji, med katere štejemo tiskane medije, radio, televizijo, internet in druge elektronske medije, postajajo vse močnejši kratkoročni dejavnik tudi pri volilnem odločanju, saj imajo ti dejansko moč, da z obliko marketinškega političnega oglaševanja podelijo osebam in institucijam veljavo, status in ugled (Vreg 2000, 163).

Pravimo, da v razvitih demokracijah mediji izvajajo četrto vejo oblasti, torej nadzor drugih treh. Tudi v Sloveniji naj bi bilo tako, vendar je stanje nekoliko drugačno. Ne glede na novinarske kodekse in načelo objektivnosti novinarjev smo bili v zgodovini mnogokrat priče nepravilnemu delovanju, pogosto tudi medijski manipulaciji, kar se pogosteje sliši kot očitek krščanskodemokratskih strank, zaradi neenakovrednega in nekorektnega poročanja javnosti. Ali je njihov argument upravičen, je razbrati iz članka Dominika Freliha (2009, 10), v katerem je naredil kratek prelet medijev skozi čas. Pravi, da so bili mediji v času komunizma do vlade servilni, delovali so kot podaljšana roka oblasti, novinarji pa kot državni uslužbenci. V osemdesetih so se pojavili nekateri alternativni mediji, v katerih so objavljali posamezniki, ki so nato soustvarjali slovensko samostojnost. V času prehoda v večstrankarsko demokratično družbo in v času nastajanja nacionalne države je bila po mnenju Rosvite Pesek

³⁶ Inkulturacija – nastajanje in prenašanje navad, običajev in vrednot določene kulture.

(Friš 2001, 661–662) Televizija Ljubljana³⁷ najvplivnejši medij. Kot takratno nujnost navede transformacije novinarjev v profesionalne, objektivne in mnenjsko neodvisne novinarske osebnosti, saj se je v informativnem programu vidno odražalo preteklo breme odvisnosti od nekdanjih družbenopolitičnih organizacij. Sledila je osamosvojitve Slovenije, vladanje DEMOS-a. Takrat se je zgodil preobrat, slovenski mediji so kar naenkrat spremenili svojo vlogo in postali kritiki takratne nove oblasti. Peskova ugotavlja³⁸, da nove politične organizacije, združene v koaliciji DEMOS, niso imele enakopravnega položaja niti kot nosilke demokratičnih sprememb niti kot nosilke osamosvojitvenih iniciativ (Friš 2001, 662). Ali H. Žerdin (Friš 2001, 665) v svojem prispevku dodaja, da je bil odnos dnevnškega tiska do DEMOS-a sprva ignorantski, saj so bili mnenja, da gre za sestankovanje amaterjev. Leon Marc (1999, 32–49) navaja nekaj primerov nenaklonjenega poročanja medijev, ki so ves čas poročali o sporu med konservativci in liberalci znotraj DEMOS-a in o nekaterih spornih obiskih predsednika vlade Peterleta, mediji naj bi celo ponarejali rezultate javnomnenjskih anket v škodo DEMOS-ove vlade, prirejali interpretacije glede predvidene pluralizacije medijev³⁹. Tudi Lojzete Peterle pripoveduje o ciničnem poročanju nacionalnega radia, ki je jutranji program začel s pozdravom „Dober dan, žalost.“ In nadaljevala z navduševanjem državljanov nad osamosvojitvijo, češ da bodo „travo jedli“ (Peterle 2004, 65). Takratna medijska struktura resnično še ni bila dovolj zrela za demokratično izražanje o slovenski državi, politikih in dogodkih. Leta 1992, ko je oblast prevzel dr. Janez Drnovšek, pa se je zgodil ponoven premik. Dominik Frelih (2009, 11) piše, da naj bi šlo za regresijo v stanju duha medijev, ki je trajala vse do leta 2000. V tem obdobju so novinarji za probleme in nestabilnosti krivili koalicijske partnerje SKD in SDSS ali pa se ukvarjali s problemi opozicije. Potem je po razpustitvi leta 2000 nastopila vlada dr. Andreja Bajuka in zgodil se je ponovni preobrat, novinarji so začeli gledati pod prste delu vlade in se razpisovali o slabem stanju Slovenije, za katerega ni bilo krivo osemletno delo Drnovškove vlade, pač pa polletna vlada pomladnih strank⁴⁰. Vlada se ni obdržala, zamenjala jo je Drnovškova vlada, ki je k sebi, za medijsko manipulacijo, vzela SLS. Leta 2004 so prišle na oblast pomladne stranke in končno je napočil čas, ko so novinarji dobili intelektualni izziv, da so brez moralnih zadržkov lahko izvajali kontrolo nad vsemi vladnimi strankami. Res je, da so se tudi znotraj

³⁷ Po letu 1990 Televizija Slovenija.

³⁸ Ugotovitev Rosvite Pesek izhaja iz analiz drugega televizijskega dnevnika in oddaje Žarišče.

³⁹ Tiskane medije je imela zaradi ustanoviteljske vloge v oblasti SZDL. DEMOS se je tega zavedal, zato je želel v tiskane medije unesti demokratično ureditev, ki bi delovala na osnovi popolne svobode in tržnih zakonitosti. Zato so želeli sprejeti zakon, da bi urednike dnevnega tiska imenovala vlada, ta predlog so sicer kasneje umaknili, a to je sprožilo pri novinarjih odpor in napad na njihovo svobodo in avtonomnost (Friš 2001, 667).

⁴⁰ Med pomladne stranke štejemo SDS, SLS in NSi.

novinarskih vrst zamenjale generacije in prišli so mlajši, bolj profesionalni, moralno neobremenjeni obrazi. Vlado so tako dobro nadzorovali, celo tuji novinarji, da ji ni uspelo ponoviti mandata. Z nastopom vlade Boruta Pahorja so se mediji utekli in končno lahko rečemo, da mediji izvajajo nadzor nad delom opozicije in tudi nad delom vlade. Afere prihajajo tako iz vladnih, kot iz opozicijskih vrst. Tudi Matej Makarovič meni, da je postal slovenski medijski prostor, zaradi preobilja informacijskih virov in medijske konkurence, nekoliko bolj nepredvidljiv in kaotičen, kar ocenjuje kot dobro (2007, 7).

Pojavlja se le problem preboja v medije pri krščanskodemokratskih strankah. SLS si, kot ena izmed manjših parlamentarnih strank, v zadnjem času z distanciranjem od nekaterih stališč in z ustvarjanjem in profiliranjem svojega lastnega mnenja pridobiva medijsko pozornost. NSi pa kot zunajparlamentarna stranka nima enakovrednega položaja, zato za nacionalne medije ni zanimiva, tako skuša svoja mnenja in pobude prenesti do ljudi predvsem preko lokalnih časopisov in drugorazrednih medijev, kot so Facebook, Twitter, razni forumi in blogi. In če bosta obe dovolj vztrajni in v svojih stališčih dovolj jasni, izraziti in inovativni, bosta naslednje leto lahko krščansko demokracijo ponovno ponesli v Državni zbor RS.

2.3.4 Sekularizacija

Religija že od nekdaj bolj ali manj vpliva na družbo in posameznika. V zadnjem času smo priča zmanjševanju družbenega pomena religije in njenega vpliva znotraj institucij ali z drugimi besedami procesu sekularizacije. Flere in Kerševan (1995, 123) kot posledico navedeta proces modernizacije in znotraj nje dva bistvena procesa dogajanja, in sicer zmanjševanje ali celo izginjanje nekdanj odločilnega vpliva religioznih institucij in posebej cerkva na druga področja in institucije, na primer na državo, kjer gre za ločitev cerkve od države, ki cerkvi onemogoča neposredno vplivanje na politično delovanje, znotraj tega laizacija šolstva in sodstva, kot drugega pa navedeta zmanjševanje navezanosti posameznika na religijo in verske skupnosti, kar je posledica zmanjševanja udeležbe pri cerkvenih obredih, od nedeljskih maš do krstov, cerkvenih porok, pogrebov, ali vsaj zavesti o pripadnosti.

Katoliška cerkev na Slovenskem ima že vseskozi primarno vlogo in zato najpomembnejši vpliv na družbo in tudi na politiko. Njen položaj pa se je glede na politične sisteme in druge družbene procese spreminjal. Njen vpliv in prisotnost posredno ugotavljamo s popisi prebivalstva, saj ti vsebujejo tudi vprašanje o veroizpovedi. Rezultati popisov iz obdobja od 1921 do 2002 pričajo o dolgoročnih spremembah v verski sestavi prebivalstva, katerih

značilnosti so: zmanjšanje deleža katoličanov⁴¹, povečanje deležev ljudi drugih veroizpovedi in vernikov, ki ne pripadajo nobeni veroizpovedi, ter povečanje deleža nevernih in tistih, ki se o veroizpovedi ne želijo izreči (Šircelj 2003, 68–84). Katoliška cerkev je ves čas aktivno delovala in bila idejno in politično dejavna, podpirala je zgodovinsko SLS, mnogi duhovniki so bili celo njeni vneti aktivisti. V obdobju 1961–1981 politične razmere niso bile naklonjene izrekanju veroizpovedi, saj je oblast v katoliški cerkvi prepoznala enega največjih notranjih sovražnikov. To je vplivalo tudi na duhovščino in posledica je bil popolnoma drugačen pristop k vzgoji duhovščine po vojni, ki je bila pred vojno tudi politično nagovorjena, po njej pa je bila usmerjena še vedno protikomunistično, vendar ne v političnoorganizacijskem smislu, danes pa duhovščina postaja vse bolj usmerjena apolitično, zato na njeno podporo ne more računati več nobena politična opcija, pravi Stane Granda (Friš 2001, 355). Mnogo pa k negativni konotaciji do Rimokatoliške cerkve pripomorejo slovenski mediji, ki s posredovanjem negativnih tem in člankov na račun Cerkve in duhovščine sprožajo odpor in nezaupanje do vključevanja posameznikov v njene institucije. Kar pa posledično vpliva tudi na krščanskodemokratski politični stranki, ki s Cerkvijo kot institucijo sicer nimata nič, ju pa ljudje z njo povezujejo zaradi zagovarjanja istih krščanskosocialnih načel in vrednot.

Kljub vsemu Moore (1991, 184–185) optimistično ugotavlja, da v Sloveniji obstajajo dokazi, da sekularizacija ne vodi k izginjanju religije iz družbenega in osebnega življenja. Prav tako se pri nekaterih posameznikih ohranja ljudska religioznost, kar v slovenskem narodu ohranja krščanskodemokratski pogled na vrednote in na življenje. Posameznikova osebna odločitev pa je, ali bo svoj način življenja povezal oziroma identificiral s politiko in politično stranko, ki deluje po istih načelih, zagovarja iste vrednote in živi podoben način življenja.

2.4 DRUGI DEJAVNIKI VPLIVANJA NA POLITIKO KRŠČANSKE DEMOKRACIJE

Posameznikova volilna odločitev je odvisna od številnih dejavnikov vplivanja. Tiste, ki na krščansko demokracijo in posledično na politični stranki SLS in NSi vplivajo negativno, smo že spoznali. V nadaljevanju pa so predstavljeni še trije dejavniki vplivanja, glede na katere se po javnomnenjskih anketah slovenski volivec pogosto odloča pri izbiri politične stranke.

⁴¹ popis 1921 – 96,6%, popis 1953 – 82,8%, popis 1991 – 71,6%, popis 2002 – 57,8%

2.4.1 Vpliv vodje

Vodenje je v zgodovini človeštva prisotno od vsega začetka. Od nekdanj so bili in bodo ljudje, ki vodijo druge in na drugi strani tisti, ki tem sledijo. Številne analize in raziskave proučujejo vodjo kot najpomembnejši element uspešnega vodenja, ti pa naj bi imeli naslednje pomembne lastnosti in sposobnosti; kot prvo sposobnost vodenja organizacije oziroma politične stranke z namenom doseganja pomembnih rezultatov; kot drugo sposobnost doseči raven motivacije, občudovanja, spoštovanja, zaupanja, zvestobe in učinka svojih zaposlenih oziroma volivcev; kot tretje simbolična in čustvena privlačnost vodje, ki ga doseže z vizionarstvom, snovanjem usmeritev, gradnjo celostne podobe, prevzemanjem odgovornosti; kot četrto pa so pomembne vrednote in lastnosti vodje, kot so samospoštovanje, empatijo do zaposlenih oziroma volilnega okolja in drugo (Ruter 2008, 20–21).

V različnih javnomnenjskih raziskavah, medijih, na forumih in v vsakdanjih medčloveških pogovorih pogosto zasledimo, da se volivci v Sloveniji za določeno politično stranko odločajo na podlagi njenega voditelja oziroma predsednika. Tudi krščansko-demokratski politični stranki v Sloveniji se tega zavedata. SLS je na slovenskih političnih tleh ena izmed tistih, ki je v času svojega obstoja zamenjala največ strankarskih voditeljev. Njen prvi predsednik Ivan Oman je bil pravi ljudski tribun, z mnogimi voditeljske sposobnosti; karizmo, vizijo, govorniškimi spretnostmi, empatijo in moralno držo, bil je človek, ki je stranko posebej in jo naredil perspektivno. „Ivan Oman je velik človek, velik po njegovem življenju in njegovih dejanjih, v svojem bistvu pa preprost in skromen, poln iskristosti in ljudske modrosti, predvsem pa pogumne odločnosti, da se da spreminjati svet,“ tako je o njem zapisal Radovan Žerjav (v Primc 2009, 9). Leta 1992 ga je zamenjal Marjan Podobnik, ki je stranko predrugačil. Sprva je deloval v dobro kmeta, potem pa ga postavil na stranski tir in stranko popeljal v levo, saj je SLS v času njegovega vladanja bila tudi del leve koalicije. Mnogi mu očitajo delovanje za lastne interese, saj ni odstopal od svojega, znal pa je dobro lobirati (Primc 2009, 97). Leta 2000 je združeni SLS+SKD le nekaj mesecev predsedoval dr. Franc Zagožen. Na novo imenovano SLS je konec leta 2000 prevzel neizrazit Franc But, ki je vzporedno s pogajanjem za vstop v EU opravljal še funkcijo ministra za kmetijstvo. Kaj pa je bil povod k njegovemu predčasemu odhodu, ni točno znano. Leta 2003 ga je nasledil dr. Janez Podobnik, ki je kasneje prevzel tudi ministrstvo za okolje in prostor. V govorih zelo pomirjujoč, kompromisen, moder, toda v dejanjih nestrateški, kar je privedlo k stagnaciji stranke. Novembra 2007 je predsedniško vlogo v SLS prevzel Bojan Šrot, sicer uspešen in karizmatičen celjski župan, vendar za člane in simpatizerje SLS nesprejemljiv. Tako

podporniki kot tudi mediji so ga povezovali s tajkunskim delom njegovega brata, o SLS pa pisali kot o stranki kapitala. Do tedaj ni nihče znal stranke popeljati tja, kjer je bila nekoč, na pot, ki jo je načrtal njen prvi predsednik. Tudi sam Ivan Oman je o tem dejal: „Ves čas me je motilo, ko sem videl, da so v stranko prihajali nekateri ljudje, ki z usmeritvijo stranke niso imeli nobene zveze. Ti ljudje so sčasoma postajali tudi vse glasnejši in so jih tudi upoštevali.“ (Primc 2009, 100) Podpora SLS je tako strmo padala. Maja 2009 so na predčasnem kongresu za novega predsednika izvolili nekdanjega ministra za promet mag. Radovana Žerjava. Ta v stranki in medijih uživa večjo podporo in naklonjenost, tudi programsko in strateško se je vrnil „nazaj h koreninam“⁴², k zgodovinski SLS, saj v njegovih izjavah, pobudah in predlogih ponovno dobivajo veljavo vrednote krščanske demokracije.

Stranko SKD, ki se je ustanovila leto za SKZ, je ves čas vodil Lojze Peterle. V funkcijah, ki jih je od pojava na političnih tleh opravljal, je pokazal, da ima mnoge lastnosti karizmatičnega vodje. Pri soustvarjanju slovenske samostojnosti si je ustvaril ime, ki ga Dominik Frelih (Ampak 2010) imenuje „blagovna znamka“ krščanske demokracije. Toda zaradi svoje suverenosti in samosvojskosti je pri delu napravil kar nekaj napak, ki mu jih mnogi za razpad DEMOS-a in SKD-ja danes očitajo. Kot posledica njegove močne želje po združitvi SLS+SKD je ob njenem razpadu nastala najmlajša politična stranka v Sloveniji, Nova Slovenija – krščanska ljudska stranka. Ob ustanovitvi leta 2000 je njen prvi predsednik postal dr. Andrej Bajuk. Že dejstvo, da je kot slovenski izseljenec prišel iz Argentine, ga je zaznamovalo za tujca, tako so ga predstavljali mediji in tako ga je sprejemala javnost. Poleg tega pa je postal tudi minister najbolj nepriljubljenega področja, in sicer financ, kar je bil drugi razlog, da simpatije med Slovenci ni užival. Njegova strokovnost ni odtehtala njegovih negativnih lastnosti, še več, zaradi popolne predanosti ministromstvu je zanemarjal stranko in njene člane, ki je iz dneva v dan polzela proti dnu. Leta 2008 NSi ne preseže volilnega praga, doživi poraz, saj postane neparlamentarna politična stranka. Takrat breme stranke prevzame Ljudmila Novak, ki jo vodi še danes. S svojim požrtvovalnim delom in dobro ekipo je glede na rezultate evropskih in lokalnih volitev pokazala, da Slovenija na NSi še ne sme pozabiti. Mnogi pa so mnenja, da stranka potrebuje novo „blagovno znamko“, ki bo stranko boljše prodajala, saj je Novakova deležna mnogih kritik na račun medijske prepoznavnosti stranke, vpliva in predvsem nekarizmatičnosti. Na kongresu decembra 2010 je namigovanja o pomanjkanju karizme suvereno ovrгла, kot primer karizmatika je navedla Baracka Obama, ki je Ameriki obljubljal velike spremembe in se s svojimi preprostimi govori približal vsakemu

⁴² Anton Hočevar je ob 20-letnici SKZ zapisal, naj se stranka vrne nazaj h koreninam (Primc 2001, 107).

državljanu, toda nekaj let po izvolitvi sta upanje in karizma izpuhtela, priljubljenost pa je upadla. Kot nasprotujoč primer je navedla, po mnenju medijev zelo nekarizmatično osebnost, Angelo Merkel, ki pa s svojim delom in rezultati premika gospodarski voz v Nemčiji naprej in na ta račun pridobiva zaupanje državljanov (Grašič, 2010).

Bo Ljudmili Novak, po vzoru Angele Merkel, uspelo pridobiti zaupanje državljanov in NSi vrniti nazaj v parlament? Kako uspešno bo Radovan Žerjav SLS pridobil zaupanje ljudstva? In ne nazadnje, kako uspešni vodji sta zadnja predsednika krščansko-demokratskih strank, bodo ocenili volivci naslednje leto na volitvah v Državni zbor RS.

2.4.2 Vpliv političnega programa

Program politične stranke, skupaj s statutom, predstavlja osnovni dokument vsake politične stranke. Program potrdi največji organ politične stranke, najpogosteje je to kongres. Sabatier (Klingemann in drugi 1994) o strankarskih programih v demokratičnih sistemih pravi, da imajo pomembno vlogo, saj opredeljujejo teme in problematike in jih predstavljajo javnosti kot bolj ali manj pomembne oziroma prednostne. Te so ključne tudi v primeru zmage stranke na volitvah in posledično pri oblikovanju vlade ter izvrševanju javnih politik, zato so namenjeni ne le strankarskim funkcionarjem in članom, pač pa tudi analitikom in vsem volivcem.

Prva demokratična politična stranka na Slovenskem SKZ je imela politične ambicije, vezane predvsem na kmetijsko politiko. Program SKZ je sprva vseboval večina le pobud in ciljev za namene razvoja slovenskega kmeta, agrarne politike, spremembe pokojninsko-invalidskega zavarovanja za kmete, prenove zadružištva, ekološko usmerjenega pridelovanja, skratka za celosten in vsestranski razvoj kmetijstva (Primc 2008, 21 in 99). SKD pa je s svojim programom želela nagovoriti „tepen in desetletja diskvalificiran“ del populacije – kristjana, zato si je za temeljno izhodišče programa postavila človeka „kot cilj vsakega kulturnega, gospodarskega in političnega dela“ (Marc 1999, 20). Poleg človeka so posebno mesto v programu imele še družina, podjetništvo, kmetje, sociala in pošten odnos do vprašanj polpretekle zgodovine. Obe predhodnici današnjih strank krščanske demokracije sta v jedro svojega programa uvrstili malega človeka, SKZ kmeta in SKD kristjana. Danes njuni potomki, SLS in NSi, ravno tako postavljata v središče človeka. Poleg tega pa je aktualen Program SLS v marsičem skupen ali se prekriva z zapisanimi v Programu NSi. Obe stranki kot vrednote poudarjata človeka, demokracijo, družino, trajnostni razvoj, pravičnost, zdravje oziroma varnost, medsebojno spoštovanje idr. Kot strankine preference pa navedeta

zavzemanje za: razvoj posameznika in sodobne družbe vrednot, trdno demokracijo, ekološko-socialno-tržno gospodarstvo, trajnostni razvoj podeželja in skladen regionalni razvoj, obsodbo vseh totalitarnih režimov, prepoznavno vlogo Slovenije v mednarodnem prostoru idr. (SLS 2007; NSi 2009) Stranki se ujemata v mnogih izhodiščih, so pa njuni pogledi v realnosti nekoliko različni. Tako smo bili priča občasnim nesoglasjem med predstavniki SLS in NSi glede nekaterih tem in podpori predlaganim zakonov, kar je iz gledišča nagovarjanja volivcev popolnoma logično, saj nagovarjata ljudi znotraj istega desnosredinskega političnega pola. Program je torej le osnova, iz katerega izhajajo, kakšna pa je njihova končna pozicija, je odvisno predvsem od strankarskega vodstva. Večina volivcev se namreč odloči na podlagi prepričljivosti predstavnika, redki so tisti, ki se odločajo glede na programska izhodišča.

2.4.3 Aktivno članstvo

Vključevanje in soodločanje državljanov pri delovanju političnega sistema velja še vedno za temeljno značilnost predstavniške demokracije, kakršno imamo v Sloveniji (Krašovec 2000, 15). Posredno to pomeni tudi vključevanje posameznikov v politične stranke.

Prvotno so politične stranke svojim članom res predstavljale pomembno organizacijsko strukturo, ki je povezovala njihove želje in zahteve, jih vključevala v politično skupnost ter jim omogočala resen nastop v javnosti, celo nastajale so s takšnimi nameni. Tak primer je SKZ, ki se je borila za umestitev celotnega kmečkega stanu in sploh podeželja v družbeni, naravni, kulturni, gospodarski in politični prostor. Njeno vodstvo se je zavedalo, da je za uspeh in dobro delovanje stranke pomembna volilna baza, zato je kmalu po ustanovitvi začelo vzpostavljati lokalne odbore in na ta način širilo informacije o delovanju organizacije. Enako se je organizirala SKD, ki je nagovarjala in k aktivnosti spodbujala predvsem kristjane, ki so takrat veljali za drugorazredne. Člane so o dogajanju in strankinih pozicijah obveščali preko časopisov, redno so prirejali tabore, ki so imeli pomembno vlogo pri gradnji in delovanju. Na ta način sta SKZ in SKD iz dneva v dan rastli in v svoje vrste privabljali nove člane, tako da sta na prvih demokratičnih volitvah nastopili obe, SKZ celo kot stranka z daleč največjim številom članov med vsemi demokratičnimi strankami, in znotraj DEMOS-ovih strank nepričakovano zmagali. Sčasoma pa se je njuna prvotna vloga in delovanje spremenilo. Lahko bi rekli, da sta stranki začeli delovati po principu Heywooda (v Klavora 2009, 13), ki pravi, da gre pri politični stranki za skupino ljudi, ki je organizirana z namenom, da zmaga na volitvah, poleg tega pa oblikuje politična mnenja in stališča, ki so skladna s potrebami volivcev.

Aktivno članstvo in mreža lokalnih odborov stranki zagotavlja legitimnost in pomeni osnovno organizacijsko obliko politične stranke, ki je za samo delovanje zelo pomembna in tega se, glede na trenutne podatke, SLS⁴³ in NSi⁴⁴ zavedata. Toda organizacijska moč strank je zelo odvisna od institucionalnih virov, zlasti materialnih virov, ki so posledica priljubljenosti in uspešnosti stranke in hkrati vplivajo na pridobivanje novega članstva, vsaj tistih, ki v politični stranki iščejo osebne interese in koristi (Fink-Hafner 2001, 182). Potemtakem SLS in NSi doživljata trenutno krizo članstva, vendar ne drži, saj je aktivnost članstva odvisna od kvantitete in kvalitete posredovanih informacij, za katere pa ti dve politični stranki poskrbita. Iz njunih spletnih strani je razbrati, da vodstvo obeh strank daje velik pomen delu na terenu, saj stranki prirejata razne dogodke in obiske po regijah, člane pa nagovarjata predvsem preko multimedijskega oglaševanja. Zavedata se, da strankarska pripadnost prispeva k strankarski identifikaciji, kar pomeni, da se posameznik v njej prepozna in ji slepo sledi ter glasuje in voli glede na njihova navodila. Iz tega sklepamo, da se na različne načine trudita za pridobitev novih članov v svoje vrste in tako širita zaupanje do krščanske demokracije na Slovenskem.

⁴³ Slovenska ljudska stranka je organizirana na regionalni (26 odborov) in občinski ravni.

⁴⁴ Nova Slovenija – krščanska ljudska stranka je organizirana na regionalni ravni (24 odborov) in občinski ravni.

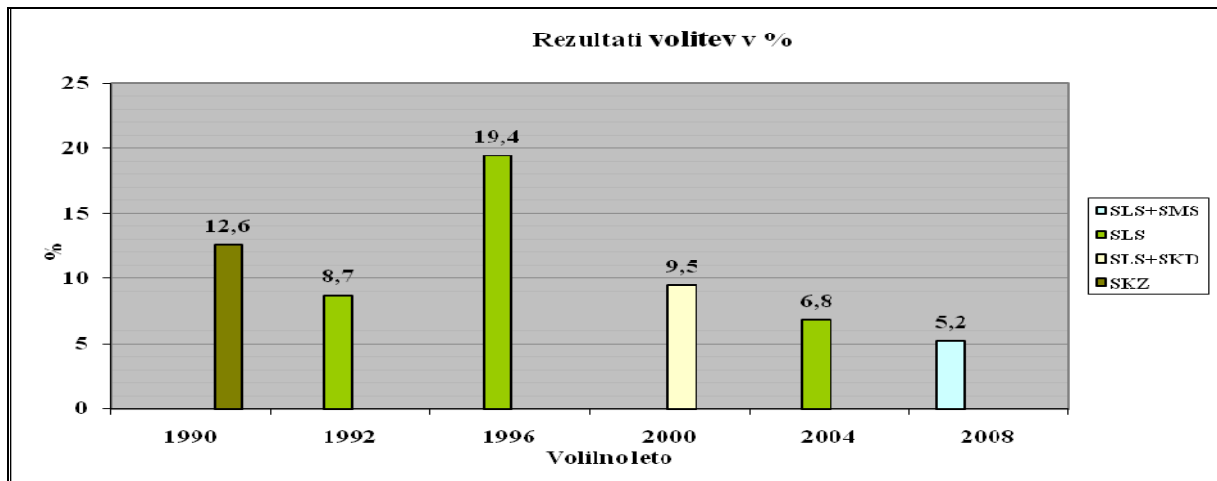
3 EMPIRIČNI DEL

Osrednji cilj empiričnega dela je preko sekundarnih analiz in raziskav prispevati k ugotovitvam diplomskega dela oziroma k potrditvi ali zavrnitvi zastavljenih hipotez. V prvem delu, glede na volilne rezultate državnozborskih volitev v RS, ugotoviti trend volilnega vedênja in nadalje preučiti dogodke, ki bi lahko vplivali na volivčevo odločanje in posledično na rezultat stranke. V drugem delu pa, glede na strankarske podpore v zadnjih osemnajstih mesecih, ugotoviti trend volilnega vedênja in predvideti njegovo smer oziroma odgovoriti na vprašanje eksistence krščanskodemokratskega političnega pola v Sloveniji.

3.1 ANALIZA VOLITEV SLS IN NSi V DRŽAVNI ZBOR REPUBLIKE SLOVENIJE

Sekundarna analiza prikazuje uradne rezultate, pridobljene na spletnih straneh Statističnega urada RS. Volitve so potekale vsake štiri leta, razen drugih, ki so bile predčasne, in sicer prve samostojne in demokratične volitve v RS leta 1990, predčasne leta 1992, leta 1996, leta 2000, leta 2004 in zadnje leta 2008. Po 43. členu ustave Republike Slovenije je imel pravico voliti in biti voljen vsak državljan Republike Slovenije, ki je dopolnil 18 let (Ustava RS). Volilna udeležba je bila sledeča: leta 1990 – 83,5% (1.491.471 državljanov RS), leta 1992 – 85,9% (1.491.374 državljanov RS), 1996 – 73,7% (1.542.218 državljanov RS), 2000 – 70,4% (1.586.695 državljanov RS), 2004 – 60,6% (1.634.402 državljana RS), 2008 – 63,1% (1.696.437 državljanov RS) (SURS 2008). Rezultati prikazujejo, kako so volivci glasovali in kakšne rezultate sta stranki krščanske demokracije dosegli na volitvah v Državni zbor RS.

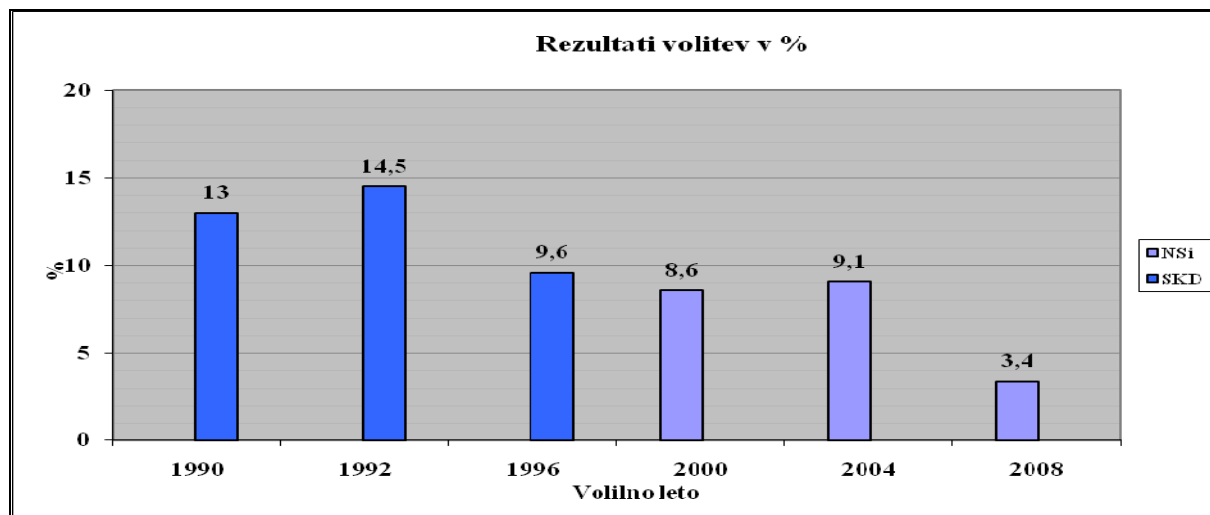
Graf 3.1: Rezultati volitev v državni zbor RS v obdobju 1990 – 2008 za SLS

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2008).

Graf 3.1 natančneje predstavlja rezultate volitev Slovenske ljudske stranke. Na navpični osi so naneseni odstotki glasov volivcev, na vodoravni osi pa časovne točke, ki prikazujejo leto državnoborskih volitev v RS. Legenda prikazuje spremembe imena politične stranke SLS. Iz grafa je razvidno, da priljubljenost stranke pada. Največjo podporo je SLS doživela na državnoborskih volitvah leta 1996, ko je dosegla 19,4%. V očitno uspešnem štiriletnem obdobju pred volitvami 1996 se je zgodilo marsikaj, stranka se iz SKZ preimenuje v SLS, predsedniški položaj prevzame Marjan Podobnik, ki vztraja v opoziciji in ne pristane na priključitev k veliki koaliciji, niti se ne želi združiti z SKD. V tem obdobju SLS pridobi zaupanje volivcev, saj na zunaj deluje kot zelo zanesljiv in trden faktor. SLS svojega zaupanja ne upraviči, saj se v naslednjem mandatu priključi levi koaliciji, za kar pa jo volivci kaznujejo na naslednjih državnoborskih volitvah leta 2000, ko zanj glasuje le 9,5% volivcev in svoj rezultat skoraj razpolovi ter tako izgubi skoraj polovico svojih volivcev. Ta negativen trend ne uspe zaustaviti nihče od predsednikov, ki so se do zadnjega zamenjali, pač pa se podpora, zaradi vse bolj liberalne države SLS, povezovanja s tajkuni in podobnimi zgodbami, le še znižuje. Na zadnjih volitvah 2008 doseže le še 5,8% podporo in pristane med manjšimi strankami opozicije.

Graf 3.2: Rezultati volitev v državni zbor RS v obdobju 1990 – 2008 za NSi (SKD)

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2008).

Graf 3.2 natančneje predstavlja rezultate volitev Nove Slovenije – krščanske ljudske stranke oziroma njene predhodnice, na katerem so kot pri prejšnji na navpični osi naneseni odstotki glasov volivcev, na vodoravni osi pa časovne točke, ki prikazujejo leto državnozbornih volitev. Legenda prikazuje spremembo imena politične stranke oziroma nastanek nove, saj ta iz združene stranke SLS+SKD, pritegne večino bivših članov SKD, kar je razlog, da se SKD smatra za predhodnico NSi. Iz grafa je razvidno, da je stranka doživela dva hujša padca, in sicer v obdobju 1992–1996, ko ji rezultat iz 14,5% pade na 9,6% in v obdobju 2004–2008, ko je iz 9,1% padla pod volilni prag in dosegla le 3,4%. Kot glavni razlog prvega padca mnogi navajajo vstop SKD v veliko levo koalicijo in njeno vztrajanje v njej kljub njenem podrejenem položaju in ne glede na dogajanja v zvezi z Janezom Janšo⁴⁵, z imenovanjem predsednika Državnega zbora⁴⁶, v zvezi z Oglejskim sporazumom⁴⁷, pa tudi ne glede na to, da je z mesta zunanjega ministra odstopil strankin predsednik Lojze Peterle. Poleg tega pa so na padec vplivali še prepiri znotraj stranke, neenotnost in celo javno obračunavanje. Za drugi najhujši padec, ko je stranka NSi iz vladne stranke postala celo neparlamentarna stranka, pa mnogi razloge iščejo predvsem v delovanju stranke, ki naj bi delovala neodločno, pod močnim vplivom takratnega predsednika vlade Janeza Janše ter v senci SDS, ki na volitvah

⁴⁵ Neodločno reagiranje SKD ob glasovanju o nezaupnici Janezu Janši na položaju ministra za obrambo leta 1993, razlog je bil negotovost v zvezi z incidentom v Depali vasi.

⁴⁶ Kljub obstrukciji vladne SKD, je predsednik vlade dal v potrditev Jožefa Školča za predsednika DZ RS.

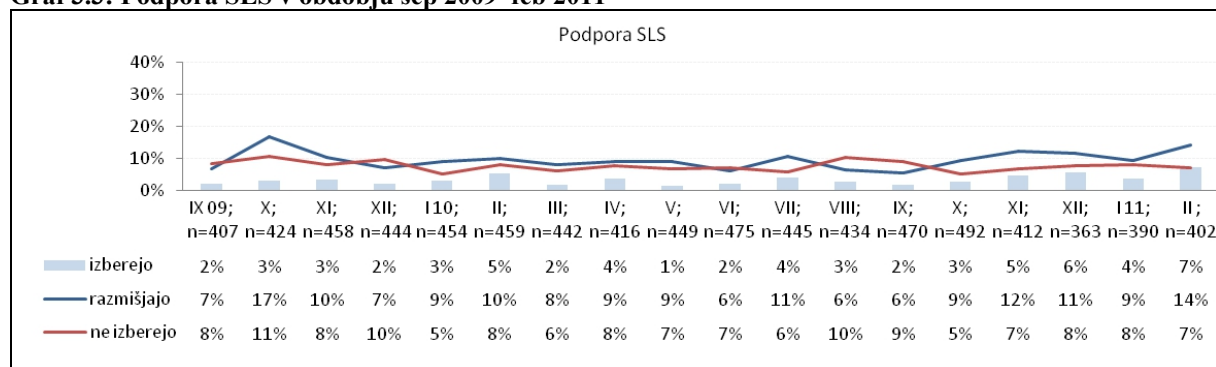
⁴⁷ Gre za sporazum med sosednjima državama Italijo in Slovenijo, ki je bil s strani Italije že podpisan, takratna slovenska vlada s predsednikom dr. Drnovškom pa ga je diskvalificirala, zanj pa se je zavzemal Lojze Peterle kot zunanji minister in je bil potreben za nadaljevanje pogovorov Slovenije z Evropsko unijo (Marc 1999, 112-114).

prejme mnogo glasov volivcev NSi⁴⁸. Vodstvo NSi se ni znala ali upala postaviti niti na stran svojih funkcionarjev⁴⁹, ki so vlado morali zapustiti, zato so nekateri celo ustanovili novo stranko. Mnogi pa strankin neuspeh pripisujejo nekdanjemu predsedniku dr. Andreju Bajuku, ki v stranki ni dopuščal odprte kritike in je v javnosti veljal za najbolj nepriljubljenega politika kljub strokovnemu delu na funkciji ministra za finance.

3.2 ANALIZA PREFERENC SLS IN NSi

Sekundarna analiza prikazuje delne rezultate strankarskih preferenc. Telefonsko anketiranje je bilo opravljeno v klicnem studiu Episcentra in je potekalo enkrat mesečno v obdobju od septembra 2009 do februarja 2011. Velikost vzorca je bila 700 enot z metodo CATI – računalniško naključno izbrane telefonske številke, iz katerih je bil izbran po en polnoletni prebivalec RS. Število enot v vzorcu, ki je definiran s pomočjo 12 statističnih regij, je določeno proporcionalno glede na število prebivalcev v posamezni statistični regiji. Zaradi neenake stopnje sodelovanja v raziskavi med različnimi segmenti populacije, pa je bil vzorec korigiran s pomočjo uteži na demografskih spremenljivkah. Vprašanja o strankarskih preferencah oziroma predvideni izbiri stranke na volitvah v DZ, ki kot prvo zajemajo maksimalni doseg, torej vse stranke, o katerih razmišljajo, da bi jim zaupali glas in kot drugo zajemajo negativno izbiro, torej katerih strank zanesljivo ne bi izbrali. Vprašanje so bila zastavljena le anketiranim, ki so izrazili namero o udeležbi na volitvah v DZ oziroma ne vedo ali bi šli ali ne. Iz celotne analize o strankarski preferenci vsem političnim strankam sem izvzela le tiste, ki se tičejo SLS in NSi.

Graf 3.3: Podpora SLS v obdobju sep 2009–feb 2011

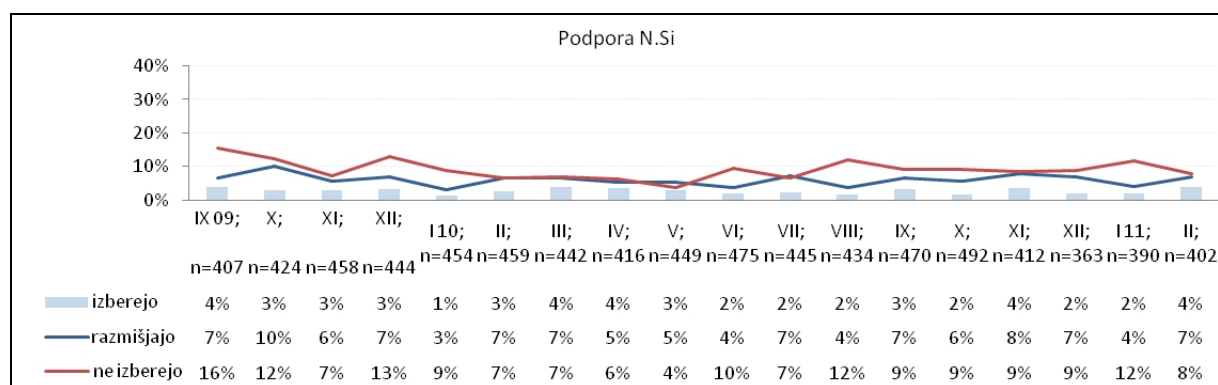
Vir: Episcenter (2011).

⁴⁸ Sklicevanje na raziskavo Segmetacija volivcev (Episcenter, 2008), ki prikazuje prehod volivcev iz NSi k SDS.

⁴⁹ Sklicevanje na tri primere funkcionarjev NSi, ki so vlado zapustili brez velikih napak: primer mag. Janeza Drobniča, ki doživi nezaupnico, primer dr. Jureta Zupana, ki je bil odstavljen in odstop Marka Štrovsca.

Graf 3.3 prikazuje analizo rezultatov ankete o strankarski podpori Slovenski ljudski stranki v obdobju od septembra 2009 do februarja 2011. Na grafu so na vodoravni osi navedena obdobja anketiranja, na navpični osi pa odstotki izbire, razmišljanja in ne izbire anketirancev. Iz grafa je razvidno, da podpora SLS niha, in sicer bi za SLS glasovalo od 1% do 7% vprašanih, torej v povprečju 3,39% vprašanih, o njej pa razmišlja še od 6% do 17% vprašanih, torej v povprečju 9,44% vprašanih. Pri tem je potrebno opozoriti še na krivulji izbire in razmišljanja, iz katerih je v zadnjem petmesečnem obdobju zaznati trend vzpona, tako tistih, ki bi SLS izbrali, kot tistih, ki o njej razmišljajo. Iz navedenih rezultatov lahko sklepamo, da bo SLS ohranila svoj položaj v parlamentu oziroma ga bo izboljšala, če ji bo uspelo ta trend zadržati ali še izboljšati.

Graf 3.4: Podpora NSi v obdobju sep 2009–feb 2011

Vir: Episcenter (2011).

Graf 3.4 prikazuje analizo rezultatov ankete o strankarski podpori Nove Slovenije – krščanske ljudske stranke v obdobju od septembra 2009 do februarja 2011. Na grafu so na vodoravni osi navedena obdobja anketiranja, na navpični osi pa odstotki izbire, razmišljanja in ne izbire anketirancev. Iz grafa je razvidno, da podpora NSi niha, in sicer bi za NSi gotovo glasovalo od 1% do 4% vprašanih, torej v povprečju 2,83% vprašanih, o njej pa razmišlja še od 4% do 10% vprašanih, v povprečju 6,17% vprašanih. NSi se v zadnjih osemnajstih mesecih, glede na prikazane rezultate podpore, prikazuje kot stabilna stranka in skoraj v vseh mesecih zagotavlja preseg parlamentarnega praga 4%. Pomembno je tudi dejstvo, da jo anketiranci še vedno zaznavajo kot obstoječo stranko in zanjo glasujejo, čeprav jo mnogi mediji, ki so glavni dejavnik vplivanja na volilno odločanje, in tudi raziskovalne hiše, ki opravljajo podobne javnomnenjske raziskave, niti ne zaznavajo, omenjajo in ne vključujejo v svoje prispevke. Iz navedenih rezultatov lahko zaključimo, da bo NSi uspel ponoven preboj med parlamentarne stranke, v kolikor ji bo uspelo nadaljevati in ohraniti stabilen trend podpore.

4 SKLEP

Slovenijo je krščanskodemokratska ideja prežemala v vseh letih, tako demokratičnega življenja, kot tudi desetletja pred njim, le v času brutalnega komunističnega sistema se je potuhnila v ilegalo. V vseh zgodovinskih obdobjih je prispevala k mnogim ključnim prelomnicam, ki so slovenski narod popeljali na pot samostojnosti in pomembno sooblikovali politični prostor vse do danes. Slovenska kmečka zveza in stranka Slovenskih krščanskih demokratov sta bili prvi demokratični politični stranki, ki sta po vojni orali ledino krščanske demokracije v demokratični in samostojni Sloveniji. Pogumno, odločno in modro so delali prve korake k vzpostavljanju novega sistema. Toda delo, ki je bilo storjeno in katerega potomci smo danes mi, ne vpliva na volilno vedenje državljanov danes. Njuni potomki Slovenska ljudska stranka in Nova Slovenija – krščanska ljudska stranka sta na zadnjih državnozborskih volitvah 2008 prejeli najmanjše število glasov oziroma najmanjšo podporo državljanov do sedaj.

Trend padanja podpore krščanskodemokratskima strankama na volitvah v Državni zbor Republike Slovenije v obdobju od prvih večstrankarskih volitev leta 1990, ko sta SKZ in SKD dosegli presenetljivo visoka rezultata in tako igrali ključno vlogo v prvi demokratični DEMOS-ovi vladi, ter do zadnjih parlamentarnih volitev leta 2008, ko sta se SLS in NSi morali soočiti z najnižjo podporo, zaradi katere danes le iz ozadja sooblikujeta politični prostor, je razviden v prvem delu empiričnega dela. SLS je v navedenem obdobju namreč padla iz 12,6% na 5,2% in NSi iz 13% na 3,4%, kar bi z nadaljevanjem negativnega trenda lahko vodilo v zaton omenjenih strank. Na podlagi tega bi lahko prvo hipotezo podprli, torej bi lahko resnično govorili o vprašanju eksistence krščanske demokracije na slovenskih političnih tleh. Vendar je zanesljivost potrditve te hipoteze vprašljiva, saj trenuten pozitiven trend, ki je viden iz analiz v drugem delu empiričnega dela, prikazujejo ponoven vzpon obeh strank krščanske demokracije na Slovenskem, kar v prihodnje pomeni verjeten obstoj krščanske demokracije na slovenskih političnih tleh. Poleg tega k vprašanju zanesljivosti pomembno prispevajo dejavniki vplivanja na volilno vedenje, ki so sicer sprva prispevali k slabljenju razvoja in moči krščanske demokracije na Slovenskem, v zadnjem času pa so naravnani v korist in k večanju moči krščanskodemokratskih strank, te sem preučevala v teoretičnem delu. Prvi tak dejavnik je socialna struktura prebivalstva, ki se je tekom obdobja spreminjala. S procesom modernizacije in deagrarizacije se je število kmečkega prebivalstva zmanjšalo, kar je prispevalo k negativnem trendu krščanskodemokratske politične opcije,

vendar je proces preseljevanja iz mest na obrobje oziroma podeželje v zadnjih letih prispeval k zameglitvi cepitve na mesto in podeželje, kar posledično pomeni tudi zameglitev političnih cepitev na skrajno liberalno in konservativno raven. Poleg tega pa pri tem velja omeniti tudi demografsko rast prebivalstva, ki govori o novi ideološko neobremenjeni generaciji volivcev. Drugi preučevan dejavnik vplivanja je politična kultura slovenskega prebivalstva, ki je ne glede na vstop v demokratični politični sistem tradicionalna in še vedno na nizki ravni, kar je posledica družbenozgodovinske dediščine slovenskega naroda. K stagnaciji pa pripomore nestabilen politični sistem v Sloveniji, ki onemogoča vzpostavitev stabilne demokratične politične kulture. Vse večje nezaupanje in vse nižja podpora vladi pa trenutno koristi krščanskodemokratskim političnim strankam, ki si s konstruktivnimi kritikami in alternativnimi predlogi širita možnost za pridobivanje in širjenje podpore nezadovoljnih državljanov oziroma volivcev. Tretji dejavnik, najvplivnejši in najaktualnejši kratkoročni dejavnik, so množični mediji, ki dnevno ustvarjajo javno podobo politike. Ti so v Sloveniji doživeli tranzicijo, v kateri so iz popolnoma odvisnih in neavtonomnih prešli v neodvisne in avtonomne medije, iz katerih javnost danes lahko črpa kolikor toliko nepristransko in objektivno poročanje o eni ali drugi politični opciji. Tu je potrebno le opozoriti na neenakovreden položaj NSi, ki je kot neparlamentarna politična stranka odcepljena in ne vključena v vsa politična dogajanja, poročanja, opredeljevanja, zato se mora poslužiti bolj inovativnih možnosti za preboj v javnost. Četrty dejavnik je katoliška cerkev in s tem sekularizacija, ki na krščansko demokracijo v Sloveniji vpliva izredno negativno. Razlog je v povezovanju strank krščanskodemokratskih nazorov s katoliško cerkvijo, ki nimata skupnega popolnoma nič, razen istih občečloveških vrednot in načel. Velik prispevek pa k tej negativni konotaciji prispevajo slovenski mediji, ki z negativno nastrojenimi prispevki še poglobljajo proces sekularizacije, ki je že tako izredno izrazit, saj popolnoma ločuje prosvetno življenje od religioznega življenja posameznika. Glede tega je v zadnjem obdobju opaziti distanciranje političnih strank krščanske demokracije od negativnih dogodkov povezanih z institucijo katoliške cerkve, po drugi strani pa ti skušajo ohranjati stik z ljudsko-religioznimi državljani, ki ostajajo trdini podporniki te krščanskodemokratske politične opcije. Peti dejavnik vplivanja na volilno vedênje je vpliv vodje oziroma predsednika politične stranke, ki stranko izjemno zaznamuje, saj predstavlja politično stranko navzven in ustvarja klimo navznoter. Pri tem so pomembne njegove karizmatične lastnosti, sposobnosti, predvsem pa dejanja, ki bi se morala skladati s programskimi usmeritvami politične stranke. Krščanskodemokratski stranki, SLS in NSi, sta v času svojega delovanja zamenjali nekaj voditeljev, ki so s svojim delovanjem in lastnostmi po mnenju mnogih analitikova najmočneje prispevali k negativnemu trendu in

posledično porazu leta 2008. Trenutna voditelja skušata s svojo ljudskostjo, strokovnostjo, delovanjem, predvsem pa z zgledi izboljšati stanje tako znotraj kot zunaj politične stranke. Šesti dejavnik vplivanja, ki je v preteklosti služil le kot zapisan dokument SLS oziroma NSi in ne toliko kot izhodišče za udejanjanje strankarske politike, dobiva končno svoje pravo mesto. Politična programa, tako ene kot druge politične stranke, sta dobila novo aktualnejšo vsebino, ki krščanskodemokratski stranki preoblikuje v moderni stranki krščanske demokracije oziroma ju uvršča med stranke desne sredine, ki postajata blizu ljudem ne le na podeželju, pač pa tudi na obrobju in v mestu. Prav tako sem pri preučevanju ugotovila, da se nova predsednika zavedata pomena tudi zadnjega obravnavanega dejavnika vplivanja, in sicer pomena aktivnega članstva, ki je pri obeh političnih strankah organizirano po lokalnih odborih in tako tvori močno volilno bazo obeh strank.

Iz pričujočih obrazložitev in navedb, ki so izhajala iz teoretičnega dela, lahko potrdim drugo hipotezo, saj sem ugotovila, da je negativna konotacija do krščanske demokracije na Slovenskem odraz več dejavnikov. Osredotočila sem se sicer le na glavne dejavnike, ki so slabili razvoj in moč krščanske demokracije na Slovenskem. Za takšno selekcijo sem se odločila glede na analize komentarjev političnih analitikov, ki so v svojih mnenjih in ocenah najpogosteje izpostavljali prav obravnavane.

Na tem mestu naj omenim dve iztočnici, ki bi ju veljalo raziskovati v prihodnje. Kot prvo naj navedem dejstvo, da imajo dejavniki vplivanja na volilno vedênje različno moč in težo in so odvisni od različnih okoliščin, torej so razpleti volivčeve odločitve rezultat različnih kombinacij. Kot drugo pa velja omeniti, da so dejavniki, ki so ustvarili trenutno stanje krščanske demokracije oziroma krščanskodemokratskih političnih strank, še mnogi drugi. Prav iz teh dveh razlogov sem osebno mnenja, da je moje diplomsko delo šele uvod v natančnejše analize in raziskave, ki bodo prispevale k pojasnitvi vzrokov za sedanje stanje ter obstoj krščanske demokracije na Slovenskem v prihodnje.

Krščanskodemokratska ideja je povezovalni element, ki ni staromodni, pač pa vedno aktualen. Združuje namreč idejo etičnih idealov krščanstva, demokracije in socialnega čuta za malega človeka. Poudarja služenje ljudem in ne vladanja ter oblasti za vsako ceno, pač pa oblast kot sredstvo zagotavljanja blagostanja ljudem in utrjevanja vrednot, ki so tako rekoč univerzalne in na katerih stoji Evropa in ves demokratični svet, zato sem mnenja, da je ta ideja še naprej nujno potreben tvorec politike tudi v Sloveniji.

5 LITERATURA

- *Delo*. 2009. Žerjav novi predsednik SLS – na kongresu sprejeli tri resolucije, 16. maj. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/80930> (15. februar 2011).
- *Demokracija*. 2011. NSi o zavezništvu s sorodnimi strankami, 13. marec. Dostopno prek: <http://www.demokracija.si/index.php/slovenija/politika/5562-nsi-o-zaveznitvu-s-sorodnimi-strankami> (15. marec 2011).
- *Episcenter*. 2011. Episcentrov mnenjski mikroskop. Dostopno prek: <http://www.episcenter.si/si/izkusnje/27/detail.html> (21. februar 2011).
- --- 2008. *Segmentacija volivcev*. interno gradivo NSi.
- Fink-Hafner, Danica. 2001. *Politične stranke*. Ljubljana: FDV.
- Flere, Sergej in Marko Kerševan. 1995. *Religija in sodobna družba*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Frelih, Dominik. 2007. Novinarji in opozicija – preobrazbe skozi čas. *Ampak, mesečnik za kulturo, politiko in gospodarstvo* 8 (7–8): 10–11.
- --- 2008. Kam je šla krščanska demokracija. *Ampak, mesečnik za kulturo, politiko in gospodarstvo* 9 (10): 6.
- --- 2010. Rebranding desnice. *Ampak, mesečnik za kulturo, politiko in gospodarstvo* 11 (7–8): 6–7.
- Friš, Darko, ur. 2001. *Demosov zbornik: Časopis za zgodovino in narodopisje*. Maribor: Univerza v Mariboru in Zgodovinsko društvo v Mariboru.
- Grašič, Valerij. 2010. Predsednica NSi v viharju karizmatičnosti. *Časnik*, 13. december. Dostopno prek: <http://www.casnik.si/index.php/2010/12/13/predsednica-nsi-v-viharju-karizmaticnosti/> (10. marec 2011).
- Haralambos, Michael in Martin Holborn. 2001. *Sociologija: Teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
- Janša, Janez. 1992. *Premiki. Nastajanje in obramba slovenske države 1988–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Južnič, Stane. 1989. *Politična kultura*. Maribor: Založba Obzorja.
- Klavora, Jan. 2009. *Dejavniki sprememb volilnega vedenja v Sloveniji v obdobju 2004–2008*. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/klavora-jan.pdf> (20. januar 2011).

- Klemenčič, Marjan M. 2006. *Teoretski pogled na razvojne strukture slovenskega podeželja*. Dostopno prek: http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/geo/publikacije/dela/files/Dela_25/13%20mmk.pdf (12. februar 2011).
- Klemenčič, Vladimir. 2003. *Procesi deagrarnizacije in urbanizacije slovenskega podeželja*. Dostopno prek: http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/geo/publikacije/dela/files/dela_17/vladimir_klemencic.pdf (12. februar 2011).
- Klingemann, Hans-Dieter, Richard I. Hofferbert, Ian Budge, Hans Keman, Torbjörn Bergman, François Pétry in Kaare Strom. 1994. *Parties, policies, and democracy*. Boulder, San Francisco, Oxford: Westview Press.
- Kolenc, Janez. 2002. *Politična kultura na prehodu v demokracijo (primer Slovenije)*. Ljubljana: Založba Ljubljana.
- Koprivnik, Samo. 1998. *Slovenski volivci v geografskem, družbenem in ideološkem prostoru: analiza volitev v letih 1990 in 1992*. Ljubljana: FDV.
- Krašovec, Alenka. 2000. *Moč v političnih strankah*. Ljubljana: FDV.
- Lukšič, Igor. 2006. *Politična kultura: političnost morale*. Ljubljana: FDV.
- Macura, Dušan in Janez Stanič, ur. 1992. *Demokracija in politična kultura*. Ljubljana: Enajsta univerza.
- Makarovič, Matej. 2007. Izbire in odgovornost v medijskem prostoru. *Ampak, mesečnik za kulturo, politiko in gospodarstvo* 8 (3): 6–7.
- Marc, Leon. 1999. *Kristjan za demokracijo – Deset let slovenskih krščanskih demokratov*. Ljubljana: SKD.
- Mihelač, Jaro, ur. 1999. *Slovenci skozi čas: kronika slovenske zgodovine*. Ljubljana: Založba Mihelač.
- Moore, Stephen. 1991. *Sociologija. Ključni pojmi in dejstva*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- *Nova Slovenija – krščanska ljudska stranka*. Dostopno prek: <http://nsi.si/> (25. marec 2011).
- --- 2009. *Temeljni program – blizu ljudem*. Dostopno prek: <http://nsi.si/assets/files/Temeljniprogram%20Blizuljudem.pdf> (15. februar 2011).
- Pesek, Rosvita. 2007. *Osamosvojitve Slovenije: Ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država?* Ljubljana: Nova revija.
- Peterle, Lojze. 2004. *Z nasmehom zgodovine*. Ljubljana: Mohorjeva družba Celje, Mohorjeva Celovec, Goriška Mohorjeva družba.

- Primc, Aleš. 2008. *Slovenska kmečka zveza: ob 20. obletnici*. Ljubljana: Inštitut za gospodarske in družbene študije.
- --- 2009. *Ivan Oman, glas ljudstva v prelomnem času, ob 80-letnici*. Ljubljana: Inštitut za gospodarske in družbene študije.
- Prunk, Janko. 1977. *Pot krščanskih socialistov v osvobodilno fronto slovenskega naroda*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- --- 1990. *Nova slovenska samozavest: Pogovori s slovenskimi političnimi prvaki*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- --- 2002. *Kratka zgodovina Slovenije*. Ljubljana: Grad.
- Rant, Pavle. 1990. *Krščanska demokracija in Slovenci*. Ljubljana: Karantanija.
- Roglič, Meta in Jože Poglajen. 2011. Intervju: Radovan Žerjav. *Dnevnik*, 19. februar. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/objektiv/intervjuji/1042425327> (23. februar 2011).
- Ruter, Rok. 2008. *Vloga karizmatičnega vodenja v poslovnem svetu*. Dostopno prek: http://www.cek.ef.uni-lj.si/u_diplome/ruter3328.pdf (20. januar 2011).
- *Siol.net*. 2011. Intervju s predsednikom SLS Radovanom Žerjavom: Razmišljamo s svojo glavo. Dostopno prek: http://www.siol.net/slovenija/rubrikon/siolov_intervju/2011/01/gasper_zerjav.aspx (15. februar 2011).
- *Slovenska ljudska stranka*. Dostopno prek: <http://www.sls.si/> (25. marec 2011).
- --- 2007. *Programa Slovenske ljudske stranke in resolucije*. Dostopno prek: <http://www.sls.si/bin?bin.svc=obj&bin.id=05D8C507-CC8A-047D-C284-297715B24AD3> (15. februar 2011).
- Statistični urad Republike Slovenije. 2008. *Splošni podatki o volitvah v državni zbor, Slovenija, 1990–2008*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1947 (26. januar 2011).
- Šircelj, Milivoja. 2003. *Verska, jezikovna in narodna sestava prebivalstva Slovenije: popis 1921-2002*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/popis2002/gradivo/2-169.pdf> (22. februar 2011).
- Tonin, Matej. 2010. *Prva vlada Republike Slovenije – Zakaj so se razšli junaki osamosvojitve?* Ljubljana: Inštitut dr. Janeza Evangelista Kreka.
- Toš, N. 2007. *SJM 2006: Poročilo: Odnos do politike, političnih strank in politikov*. Dostopno prek: http://www.cjm.si/sites/cjm.si/files/file/e-dokumenti/odnos_do_politike_politichnih_strank_in_politikov.pdf (10. marec 2011).

- *Ustava Republike Slovenije*. 1991. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/?id=150&docid=28&showdoc=1> (26. januar 2011).
- Vreg, France. 2000. *Politično komuniciranje in prepričevanje. Komunikacijska strategija, diskurzi, prepričevalni modeli, propaganda, politični marketing, volilna kampanja*. Ljubljana: FDV.
- *24ur.com*. 2007. Šrot in Podobnik zamenjala poziciji. Dostopno prek: <https://24ur.com/novice/slovenija/srot-in-podobnik-zamenjala-poziciji.html#video> (15. februar 2011).